

Využití folklorních tradic v edukačním procesu mateřské školy

Mgr. Kristýna Hurbanová

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav školní pedagogiky
akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Mgr. Kristýna Hurbanová**
Osobní číslo: **H14671**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Využití folklorních tradic v edukačním procesu mateřské školy**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše o využití hudební výchovy a folklóru při práci s dětmi předškolního věku.

Vymezení teoretických východisek o folklorních tradicích ve vybraném regionu.

Zpracování hudebního projektu zaměřeného na podporu folklorních tradic v mateřských školách.

Ověření hudebního projektu ve vybrané mateřské škole.

Zpracování doporučení pro praxi mateřských škol.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BERARDO, Kate and Darla K. DEARDORFF. Building cultural competence: innovative activities and models. Sterling, Va.: Stylus, 2012. ISBN 978-1-57922-803-3.

JANČÁR, Josef. Lidová kultura na Moravě. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2000. ISBN 80-86156-31-1.

JURKOVIČ, Pavel. Od výkřiku k písničce. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-807-3677-503.

MAŇÁK, Josef, ŠVEC, Vlastimil. Výchovné metody. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.

SEDLÁK, František. Hudební vývoj dítěte. Praha: Nakladatelství Supraphon, 1974.

ŽIDLICKÝ, Vladimír. Lidé, kroje, tradice. Brno: Atelier Zidlicky, 2013. ISBN 978-80-905608-0-2.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Petra Trávníčková
Ústav školní pedagogiky

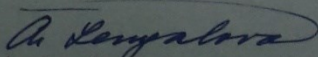
Datum zadání bakalářské práce:

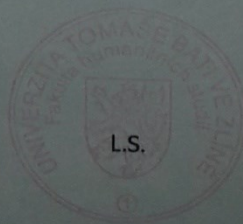
11. října 2017

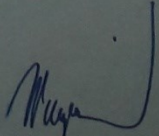
Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2018

Ve Zlíně dne 11. října 2017

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 10. 1. 2018

Hurbanová Kristýna

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Teoretická část bakalářské práce stručně charakterizuje národopisnou oblast Podluží, popisuje tradiční výtvarné umění a lidový kroj. Zabývá se možností využití folklorních tradic ve školním vzdělávacím programu Mateřské školy Moravská Nová Ves a dětským folklorem.

V praktické části jsou rozpracovány výchovně vzdělávací činnosti, které seznamují děti předškolního věku s folklorními tradicemi. Činnosti byly evaluovány na základě vlastní sebereflexe.

Klíčová slova: dětský folklor, lidové tradice, region Podluží, lidový kroj

ABSTRACT

The theoretical part of the bachelor's thesis briefly characterizes the ethnographic area of Podluží, it describes the traditional art and folk costume. It deals with the possibility of using folklore traditions in the school education program of the Nursery School in Moravská Nová Ves and children's folklore.

In the practical part there are elaborated educational activities, which introduce children of pre-school age to folklore traditions. Activities were evaluated on the basis of self-reflection.

Keywords: folk folklore, folk traditions, Podluží region, folk costume

Děkuji Mgr. Petře Trávníčkové za odborné vedení mé bakalářské práce, za trpělivost a vstřícnost.

Také bych chtěla poděkovat ředitelce mateřské školy za ochotu a vstřícný postoj při realizaci projektu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Hodoníně

.....

Hurbanová Kristýna

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 FOLKLORNÍ OBLAST PODLUŽÍ.....	12
1.1 CHARAKTERISTIKA REGIONU PODLUŽÍ.....	13
1.2 LIDOVÁ KULTURA NA PODLUŽÍ.....	14
1.2.1 Výtvarné umění.....	14
1.2.2 Lidový kroj.....	15
2 DĚTSKÝ FOLKLOR.....	18
2.1 PROJEVY DOSPĚLÝCH URČENÉ DĚTEM.....	18
2.2 ŘÍKADLA.....	19
2.3 HÁDANKY.....	19
2.4 HRY.....	19
2.5 DĚTSKÝ FOLKLORNÍ SOUBOR JATELINKA.....	20
3 ZAČLENĚNÍ FOLKLORU DO ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU.....	23
3.1 FOLKLORNÍ TRADICE VE VZDĚLÁVACÍM OBSAHU ŠVP.....	23
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	27
4 PROJEKT FOLKLORNÍ TRADICE V MŠ.....	28
4.1 PŘEHLED VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍCH ČINNOSTÍ.....	28
5 PLÁN ČINNOSTÍ.....	30
CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ.....	30
5.1 1. ČINNOST.....	31
5.2 2. ČINNOST.....	34
5.3 3. ČINNOST.....	38
5.4 4. ČINNOST.....	42
5.5 5. ČINNOST.....	45
5.6 6. ČINNOST.....	48
5.7 7. ČINNOST.....	51
5.8 8. ČINNOST.....	55
5.9 9. ČINNOST.....	57
5.10 10. ČINNOST.....	60
5.11 11. ČINNOST.....	63
6 EVALUACE PROJEKTU.....	66

6.1	VLASTNÍ HODNOCENÍ	66
6.2	EVALUACE PŘIHLÍŽEJÍCÍ UČITELKY	68
6.3	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	69
ZÁVĚR		71
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		72
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....		74
SEZNAM OBRÁZKŮ		75
SEZNAM TABULEK.....		76

ÚVOD

Pocházím z oblasti, kde jsou folklorní tradice nedílnou součástí života lidí. Folklor a lidové tradice jsou kulturním dědictvím našeho kraje. Já sama mám k folkloru blízký vztah. Jako dítě jsem vždy obdivovala krásu krojů. Více jsem se o folklor a tradice začala zajímat až v dospělém věku. Před šesti lety jsem se shodou náhod stala vedoucí dětského folklorního souboru Jatelinečka. Od té doby je folklor součástí mého života. I mé dvě dcery navštěvují soubor Jatelinka, od malička tak vyrůstají ve folklorním prostředí. Myslím si, že zájem o lidovou kulturu a folklor by se měl v dětech probouzet již od předškolního věku.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části. V první, teoretické části, se věnuji etnografickému popisu regionu Podluží, lidové kultuře této oblasti, jejíž nedílnou součástí jsou také kroje. Věnuji se také dětskému folkloru a možnostem, jak využít folklorní tradice v mateřské škole a Školním vzdělávacím programu. Stručně jsem také popsala vznik a činnost dětského folklorního souboru Jatelinka. Ve druhé části práce se zabývám přípravou výchovně vzdělávacích činností se zaměřením na folklorní tradice.

Má bakalářská práce má aplikační charakter, proto je jejím cílem vytvořit výchovně vzdělávací činnosti, které by děti seznamovaly s folklorními tradicemi daného ročního období. Dále pak tyto činnosti uskutečnit v Mateřské škole Moravská Nová Ves. Z následné sebe-reflexe a hodnocení přihlížející učitelky pak činnosti vyhodnotit.

Za dílčí cíl v praktické části jsem si stanovila rozvíjet u dětí zájem o folklor a lidovou kulturu, seznamovat je s tradičními písněmi, tanci a dětskými hrami naší oblasti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 FOLKLORNÍ OBLAST PODLUŽÍ

Oblast Podluží je součástí národopisné oblasti Slovácko. Z etnografického hlediska se Česká republika rozděluje na 18 národopisných oblastí a ty se dále ještě dělí na subregiony. Jednotlivé území jsou charakteristické svými typickými tradicemi, lidovými zvyky, písněmi a krojem.

Národopisné oblasti:

- Brněnsko (Brno),
- Haná (Prostějov),
- Hanácké Slovácko (Hustopeče),
- Horácko (Jihlava),
- Kraj Pražský (Praha),
- Laško (Ostrava),
- Podhorácko (Znojmo),
- Podkrkonoší (Náchod),
- Pojizeří (Turnov),
- Polabí (Pardubice),
- Posázaví (Benešov),
- Pošumaví (Klatovy),
- Povltaví (České Budějovice),
- Slezsko (Opava),
- Slovácko (Uherské Hradiště),
- Valašsko (Rožnov pod Radhoštěm),
- Západní Čechy (Karlovy Vary), (Brouček, Jeřábek, 2007)

Národopisná oblast Slovácko leží na jihu východní Moravy, vyznačuje se tradičním tancem, zpěvem, hudbou, rozmanitou lidovou architekturou, různorodostí nářečí a lidových krojů. Region se rozděluje na několik subregionů: Dolňácko, Podluží, Hornácko, Moravské Kopanice, Hanácké Slovácko a Luhačovické Zálesí. (Jeřábek, 1962)

1.1 Charakteristika regionu Podluží

Podluží je druhá největší podoblast Slovácka, která se rozkládá na území od Hodonína až po Břeclavsko, u soutoku řeky Moravy a Dyje. Na západě oblast ohraničují Pavlovské vrchy, na východě výčnělky slovenských Karpat. Je to jeden z nejteplejších a nejúrodnějších krajů v naší republice, kde převažují nížiny, proto je kraj bohatý na vinice, sady a lidovou kulturu. Jeřábek (1962, s. 7) uvádí, že první zmínky o tomto kraji se datují do roku 1708. Pro tuto oblast byly charakteristické stojaté vody, které jsou nazývány Luže. Od toho se také odvíjí název této oblasti. Od 14. století zde byly zakládány velké rybníky.

Obrázek 1: Národopisná mapa Podluží

Podluží je rozdělováno na tři části – horní, dolní a charvátskou. Do Horního Podluží náleží obce kolem Hodonína – Mikulčice, Lužice, Josefův, Dolní Bojanovice, Starý Podvorov a Prušánky. Dolní Podluží tvoří obce v okolí Lanžhota a Moravské Nové Vsi. Tato oblast je

považována za srdce regionu. K Charvátskému Podluží se řadí Charvátská Nová Ves a k ní přilehlé obce, kterými jsou Ladná, Poštorná a Stará Břeclav. (Jeřábek, 1962)

„ Podluží, tys růží Slovácka.
Kdo Tvoji krásu pochopil,
ten více už tebe neupustil.
Podluží, kraji ztepilých šohajů
a malovaných dívek.
Z tebe se zrodilo tisíce melodií.
Nejen pro radost, ale i pro zármutek.
(KRUŽÍK, 1982, str. 5)

1.2 Lidová kultura na Podluží

Folklor je součástí obsáhlého pojmu kultura. Folklor je druh kultury, který vytvářely a udržovaly zejména lidové vrstvy. Tito lidé si sami obstarávali kulturní život a umění, především z důvodů ekonomických a nižšího společenského postavení. Lidové umění bylo spjata s praktickým životem člověka. Výtvarný projev se tedy promítal do lidových krojů, architektury nebo řezbářství. (Leščák, 1982) Lidové tradice na Podluží jsou rozmanité a bohaté, s jejich projevy se můžeme v této oblasti často setkat.

1.2.1 Výtvarné umění

Oblast Podluží je proslulá malbou na žudro. Žudro je klenutý přístavek nad vchodem domů, používaný především v lidovém stavitelství na Slovácku. Jak uvádí Jeřábek (1962), malbě na žudru byl přisuzovaný ochranný a blahobytný charakter. Původní malby na žudrech se dochovaly na domech v Lanžhotě a Tvrdonicích. Názední malby na žudrech se každoročně měnily, původní malby zanikaly. Ornament maleb se vyvíjel společně s ornamenty na kraslicích nebo výšivkách. V dnešní podobě malby se vyskytují především rostlinné motivy v ornamentálním pojetí.

Složitost maleb na žudrech se vyvíjel od jednoduchých motivů ke složitějším. Jako základ starších maleb byl motiv růže. Později k základním tvarům přibyl rostlinný motiv tulipánu, drobné elipsovitě motivy, motiv „slimáka“ – kresba připomíná silné skloněné písmeno S. Jeřábek (1962) kritizuje malby na žudru pocházející z druhé poloviny 19. století. Tyto

malby jsou příliš přezdobené a rozsáhlé, nehodí se na úzké pilíře žudra. Kvalita se vytratila i z kombinace barev, malba neladí s celkovou barevností stavby.

Lidová umělecká tvorba se naplno projevovala při zdobení velikonočních vajíček. Výzdoba kraslic se spojovala se snahou zabezpečit úrodu a plodnost dobytka v nastávajícím roce. Malba ornamentu na kraslicích se rozvíjela kreativně. Od geometrických tvarů přešel vývoj k rostlinným motivům (karafiát, tulipán, hrozen, trojlístek, „slimáků) a základním ornamentálním tvarům (řetízek, vlnovka, meandr). Na gravírovaných kraslicích byly vyryty i různé nápisy, např. „*Aj hřebíček červený, svů barvičku promění, ale šohaj poctivý frajerečky nemění*“ (Jeřábek, 1962, s. 56). Podklad kraslic byl většinou černý nebo červený a dozdoben byl květinovými motivy.

1.2.2 Lidový kroj

Výtvarné projevy lidového umění byly spojeny s některými důležitými příležitostmi v životě člověka. Ale kroj byl součástí každodenního života člověka, jen se při různých okolnostech měnil typ kroje. Lišil se letní kroj od zimního, všední od slavnostního, kroj svobodných od ženatých/vdaných.

Lidový oděv - kroj je součástí kulturního bohatství Podluží. Za lidový oděv je považován kroj, jehož původní funkcí byla ochrana před vlivy vnějšího prostředí. Podlužácký kroj má své specifika, na která se už na začátku 19. století zaměřovali sběratelé, odborníci i umělci. Obdivovali především estetickou vyváženost kroje, perfektní provedení a barevnost výšivky. (Jeřábek, 1982)

Kroj se řadí mezi proměnlivé jevy lidové kultury, na Podluží si kroj prošel intenzivním vývojem. Zajímavé prvky lidové kultury a umění jsou dnes vystavovány v muzeích, ale region Podluží patří k těm oblastem, kde lidé stále nosí některé součásti kroje. Např. starší ženy stále oblékají tmavé látkové sukně, plátěné zástěry, soukenné jupky a v chladnějším počasí nosí vlňáky.

Nejstarší oděvní části kroje byly ušity ze lnu a konopí a měly jednoduchý pravoúhlý střih. Švy se sešívaly stinkem a okraje látky se obšívaly mezerkou, aby se zabránilo třepení. Mužům se šilo jednoduché oblečení – široké gatě (tzv. třaslavice), košile a zástěra. (Čapka, 1999)

Jak uvádí Jeřábek (1962), podlužácký kroj je zvláštní krojová skupina na Slovácku. Typickým znakem jsou ohnivě červené mužské nohavice, tzv. červenice. Podle mnohých odbor-

níků je podlužácký kroj dědictvím charvátské kolonizace. Ale není vyloučena také opačná situace, že si Charváti na Moravě přisvojili kroj podlužácký, který si jen v některých případech pozměnili.

Kroj na Podluží se člení podle situace, ve které je využíván, na pracovní a slavnostní kroj.

Mužský slavnostní kroj se skládá z bílé košile s dlouhými rukávy, zdobenými výšivkami a krajkami. Na košili se nosí „lajbl“, kordula z barevného hedvábí, na levé straně jsou připevněny dvě široké stuhy, sahající až po kolena. Červené nohavice jsou bohatě cifrované, zdobené šňůrováním. Základní barva cifry je vždy modrá, má především estetickou funkci. (Jeřábek, 1962) Do punktu červenic se vkládá vyšívání kapesník, který je poskládán do obdélníku. Na hlavách mají muži nízký klobouček – „guláč“, který je ozdoben pštrosem nebo volavčím pérem. Ke kroji se obouvají vysoké černé boty, zdobené štrápci. Ve všední dny nosili muži třaslavice, košili, zástěru a na hlavě slaměný klobouk. V zimě muži oblékali halenu, kožené nebo černé soukenné nohavice, červený kabát – duběňák s výšivkou na zádech a čepici z beráncí kůže. (Čapka, 1999)

Ženský slavnostní kroj je více okázalý a také dražší. Podoba svátečního kroje se dochovala od poloviny 19. století až dodnes. Děvčata mají při slavnostních příležitostech oblečeno několik bílých naškrobených kasaníc (spodničky), na nich lehkou barevnou sukni. Na sukni se nosí bílé nebo barevně vyšívání fěrtůšek. (Čapka, 1999) Ke kroji patří barevně vyšívání rukávce z jemného plátna, Jeřábek (1962) zmiňuje, že k nim patří i vyšívání taclé a široký obojek, sahající do půli zad. Na rukávcích se nosí lajbl, který je bohatě vyšívání. Pro Podluží je typické, že na hlavě ženy nosí „rožky“ – lepenkový kornout, potažený červenou látkou a ovázaný širokou stuhou, která tvoří na vrcholu bohatě řasenou stuhu.

Ke slavnostnímu dívčímu kroji patří také zvláštní úprava hlavy – zaplétání vlasů na zahrádku. Čapka (1999) popisuje tento zvyk jako náročnou činnost. Úprava vlasů trvala asi hodinu, nejdříve se vlasy namazaly olejem nebo vazelínou, aby se daly dobře tvarovat. Vlasy se hladce učesaly, nad čelem se rozdělily na pěšinku – pútec. Od pěšinky se na každou stranu zvlášť plete zahrádka z tenkého třípramenného copánku, ke kterému se postupně přibíraly pramínky vlasů a nad čelem se jehlou vytahovaly drobné obloučky – cangličky. Vznikla tak vlasová krajka kryjící spánky. Dále se na obou stranách hlavy upletly 2 třípramenné copky, které vedly nad čelem z jedné strany na druhou a vytvoří tak vlasový věneček nad zahrádkou. Zbylé vlasy se v týlu spletly v copky a svinuly se do uzlu. Ženám, které dokázaly tento účes vytvořit, se říkalo zapletačky. Největší práci měly na hody,

v době krojovaných plesů, na Boží tělo a jiné církevní svátky a slavnosti v obci. V pozdější době vznikl nápad vytvořit přičesek, který by se jednoduše uvázal na hlavu. Takové řešení ušetřilo spoustu času děvčatům, které se chystaly do kroje. (Hrdlička, 2001)

Ve všední dny ženy oblékaly širokou sukni s několika spodničkami, modrou zástěru, plátěnou košilku, jupku a na hlavě šátek. V zimě nosily ženy kasanice, tmavé látkové sukne a vlnáky. (Čapka, 1999)

Dětské krojové oblečení se dnes využívá jen při slavnostních příležitostech. Při křtu mívají děti křestní čepečky a vyšíváné křestní příkrývky (Čapka, 1999). Do tří let věku dítěte se nosívala tzv. pasnice. Jsou to různě barevné šaty sahající do poloviny lýtek. Zapínaly se vzadu na knoflíky. Od pátého roku už se děti oblékaly podobně jako dospělí. Ve všedních dnech nosily děvčata sukni se spodničkami, jupku a na hlavě šátek uvázaný pod bradou. Při slavnostních událostech děvčátka oblékala barevnou sukni, pod kterou měla kasaničky. Přes sukni fěrtůšek s jednodušším vyšíváním. Na plátěných rukávcích hedvábný lajbl nebo mašle přes ramena a vzadu překřížené, připevněné k sukni. Jako obutí se dávaly bílé střevíce nebo sandálky. (Kružík, 1982)

Kroj pro chlapce připodobňuje Kružík (1982) k mužskému kroji. Malí chlapci nosí třaslavice z bílého plátna, na spodním okraji mohou být hladké nebo otrásněné. Košile je ušita také z bílého plátna, má široké rukávy olemované krajkou. Límeček košile je vyšíván bílou nebo červenou nití. Na krku se uvazují dvě mašličky ze čtyř šňůrek. Kolem pasu bývá uvazována modrá zástěrka, zdobená červeným vyšíváním. Obuty mají chlapci sandály nebo střevíce. Starší chlapci nosí od 15-ti let vyšíváné červenice a čizmy se střapci. Lajbl je podobný jako u dospělých mužů, jen mladí chlapci nemají malované mašle. Na hlavě nosí chlapci „húseňáček“ s malou stříškou, ale bez kosířku.

2 DĚTSKÝ FOLKLOR

Dětský folklor byl nejprve součástí tradiční lidové kultury. Pojem dětský folklor začali folkloristé užívat až v 19. století. Zajímal se o slovesné a výrazově barvitě skladby folklorních projevů dětí. Odborníci v oblasti folkloru chtěli zachovat lidovou kulturu, která se v době technického rozmachu začala vytrácet. Hrabalová (1959) vyzdvihuje v dětském folkloru především jeho nepřetržitou kontinuitu a stálou životnost. To je způsobeno přirozeným sklonem dětí ke hře a kolektivním charakterem převážné většiny dětských her. Jednotlivé druhy dětského folkloru (říkadla, hry, písně, hádanky) si vytvořily nebo převzaly samotné děti a přizpůsobily je samy sobě. Proto odpovídají jejich představivosti, porozumění, potřebám pohybovým, dramatickým i estetickým. Díky tomu můžeme dětský folklor chápat jako nenásilný výchovný prostředek a využívat jej při edukačních procesech v mateřské škole.

Bittnerová (2011) rozděluje dětský folklor do dvou skupin. První skupinu tvoří folklor pro děti, jehož účelem je přímo nebo zprostředkovaně ovlivnit vývoj dětí. Jeho interprety nejsou děti, ale dospělí. Do této kategorie patří např. ukolébavky, dětská říkanky (Vařila myšička kašičku nebo Paci, paci, pacičky). Druhou skupinu představuje folklor dětí, což jsou skladby, které používají děti. Mezi dětmi tyto písničky vznikají, zdomácňují a tradují se – např. Kolo, kolo mlýnské, různá říkadla.

Dětský folklor je založen na synkretismu, prolíná se zde několik druhů výrazových prostředků. Spojení slova, hudby, pohybu, rytmu i výtvarné složky ztěžuje systematické rozčlenění dětské folkloru. I přesto se Olze Hrabalové (1959) podařilo vytvořit 5 základních skupin dětského folkloru:

1. Projevy dospělých určené dětem
2. Hádky
3. Dětské písně
4. Říkadla
5. Hry

2.1 Projevy dospělých určené dětem

Hrabalová (1959) řadí do této skupiny ukolébavky, kterých se dochovalo velké množství. Hlavním účelem ukolébavek bylo utišit malé miminka, a též také zabavit starší děti, které

je často hlídávaly. Hrabalová (1959) sem dále řadí hry s batolaty, říkadla dospělých pro děti, škádlivé pohádky.

2.2 Říkadla

Do této skupiny zařazují odborníci veršované i neveršované krátké slovesné soubory. Nejčastěji jsou to říkanky, které se přednášely jako básničky, dále škádlivky – veršované i neveršované posměšky, nadávky, formule, obřadní říkání, rozpočítadla a říkanky ke hrám. Velký soubor tvoří říkanky na cvičení řeči – tzv. lámání jazyka. Jsou zde zařazené i slovní hříčky, jazykolamy a napodobování ptačích a zvířecích hlasů. Tento typ říkadla pedagogové často využívají při práci s dětmi v mateřské škole. Procvičují tak mluvní orgány, sluchové rozlišování hlásek, vnímání rytmu. Stejně tak si je děti mohou říkat jen tak pro radost a zábavu. (Bittnerová, 2011)

2.3 Hádanky

Hádanky nespádají do kategorie říkadla, folkloristé je řadili do samostatné skupiny a rozdělili na pravé a nepravé hádanky. Dle Bittnerové (2011) se mezi nepravé hádanky řadí spíše vtipy. Bartoš (1951) popisuje hádanky jako básnické rovnice o jedné neznámé, kde se k daným výroky hledá neznámý podmět. Hádanky umožňují dětem cvičit se v soudnosti a bavit se.

2.4 Hry

Podle Bartoše (1951) je pro dítě hra prací, která je sama sebou účelem. Kromě toho, že hra dítě zbavuje nudy, dlouhé chvíle a zahálky, má i pedagogický význam. Hra má velmi dobrý vliv na rozvoj tělesných sil – rozvíjí obratnost, pružnost. Hra také bystří vtip, rozvíjí rytmus a dětskou obrazotvornost. Pomocí některých her se děti seznamují s řemesly a celkově s praktickým životem. Mezi dětmi se rozvíjí společenský a družný duch, rovnost, volnost a bratrství, ale také kázeň a respektování pravidel.

Hrabalová (1959) rozděluje hry do několika kategorií:

- Hry nepohybové (např. hry s říkadlem, s heslem, se zpěvem, s vyprávěním, hádankové, výtvarně tvořivé)

- Hry pohybové (např. povelové, s dialogem - dramatické, s říkadlem, se zpěvem – taneční, s vyprávěním, hádankové, pozornostní, prosté bez textu, vodní, ve sněhu a na ledě)
- Hry s ustálenými předměty (např. míč, švihadlo, šátek, knoflíky, vejce, ořechy, mince, kuličky, motouz, bláto, zápalky, sněhové koule)
- Hry a písně obřadní, koledy (např. Tři králové, Blažej, Dorota, Řehoř, masopust, popelečná středa, květná neděle, Velikonoční pondělí, Vánoce – sv. Štěpán, betlémáři, Štědrý den, Nový rok) (Hrabalová, 1959)

V dnešní době je dětský folklor nejživější oblastí folkloru. Děti se mohou samostatně projevat v oblasti hudební, dramatické, slovesné, pantomimické, výtvarné i taneční. (Janeček, 2011) Působení v souboru pomáhá dětem v budování kulturních kompetencí a porozumění základním konceptům naší regionální kultury. (Berardo, Deardorff, 2012). V regionu Podluží vznikl téměř v každé vesnici dětský folklorní soubor. Tyto soubory udržují a prezentují místní folklorní tradice. V rámci regionu se konají různé společenské akce a setkání obcí, které organizuje Region Podluží, organizace pečující o rozvoj folkloru v regionu. Pořádá také soutěžní přehlídky dětských souborů, pěvecké soutěže pro děti i dospělé (např. O malovaný tulipán, Věneček z rozmarýnu Fanoše Mikuleckého). Své umění pak mohou předvést na folklorním festivalu Podluží v písni a tanci ve Tvrdonicích nebo na Mezinárodním folklorním festivalu ve Strážnici

2.5 Dětský folklorní soubor Jatelinka

Jednou z možností, jak by se děti mohly seznamovat s folklorem, je folklorní soubor. Hravou a nenásilnou formou jsou dětem předávány folklorní tradice. Dětský soubor Jatelinka působí v Moravské Nové Vsi již několik let. Začátky činnosti tohoto souboru jsou hned dva. První začátek souboru Jatelinka se datuje do roku 1970 a zasloužila se o něj Marie Polanská, učitelka na místní základní škole. Základ souboru tvořilo 6 tanečních párů, které doprovázela cimbálová muzika pod vedením Jana Polácha. Postupem času se počet dětí zvýšil na 70 a byly vytvořeny tři skupiny tanečníků podle věkové kategorie. Kroje pro tanečnický pořizovali hlavně rodiče a obyvatelé obce. Po určitém čase se začalo finančně a materiálně podílet JZD Jana Černého. Jeho předsedou byl František Studénka, tehdejší významný propagátor folkloru a zpěvák lidových písní. Z těchto finančních prostředků bylo pořízeno 60 kompletních dětských krojů a vznikla první cimbálová muzika souboru.

Soubor se v roce 1980 rozšířil a začaly jej navštěvovat děti z Týnce a Hrušek. Zkoušky mladších dětí se konaly v Hruškách pod vedením Jaroslavy Filipovičové a Miroslavy Baťkové, starší děti měla na starosti Marie Polanská a Františka Vašíčková v Moravské Nové Vsi. Uměleckým vedoucím se stal Jaroslav Švach, se souborem spolupracoval choreograf Ján Novenko a cimbálovou muziku řídil Vladimír Hnátek. (Židlický, 2013)

Vystoupení Jatelinky probíhalo především na společenských akcích obce, ale také v rámci regionu, různých městech republiky, soubor navštívil i Bulharsko a někdejší Německou demokratickou republiku (NDR). Na začátku devadesátých let ale zájem dětí začal opadat, působila už jen jedna skupina, zkoušky se již nekonaly pravidelně, ale spíše nárazově. Přestala fungovat dětská cimbálová muzika. V roce 1993 byla činnost souboru ukončena.

Židlický (2013) uvádí, že v roce 1996 se Jaroslav Švach snažil o obnovu činnosti dětských souborů na Podluží a podařilo se mu oživit i Jatelinku. První zkouška se konala v říjnu 1996 a zúčastnilo se jí asi 20 dětí. První vystoupení se konalo již o Vánocích toho roku. Na jaře roku 1997 se vedení souboru ujala Vladislava Časná a Lenka Helešicová. Zkoušky se konaly nejdříve v tělocvičně ZŠ Moravská Nová Ves, potom v různých prostorách obce. Až v roce 2010 dostal soubor vlastní prostor na zkoušení v podobě velké třídy v budově bývalé základní školy a zkoušky zde probíhají dodnes. Soubor je rozdělen na dvě skupiny. Nejmenší děti předškolního věku – Jatelinečku – vedou Vladislava Časná, Lenka Helešicová a Kristýna Hurbanová. Starší skupinu dětí od 6 do 15 let řídí Vladislava Časná a Jana Zugarová, která má na starosti kroje a rekvizity. Pavel Časný působí především jako organizační vedoucí.

Jatelince zpočátku chyběla cimbálová muzika, doprovázely ji různé cimbálovky, nejčastěji CM Jožky Severina nebo Týnecká cimbálová muzika. Postupně začala vznikat vlastní cimbálovka, v současnosti působí v jatelinkové muzice 15 členů pod vedením Michaely Juráčkové.

Vedoucí souboru dávají důraz především na rytmus. Ten můžeme najít v chůzi, tlukotu srdce, je přítomen v naší řeči a samozřejmě v hudbě. (Jurkovič, 2012) Repertoár souboru tvoří hlavně dětské hry, tance, písničky a rytmicky zpracovaná říkadla z Podluží. Každý rok se děti představují s novým pásmem. K nejzajímavějším patří pásma Na kuřátka, Řemesla, U vody, Čarování nebo Komáři se ženili. S pásmo Na jarmarku, Poklad a Mraveneček postoupila Jatelinka již třikrát do krajského kola přehlídky dětských folklorních souborů.

rů a s pásmem Na kozu se v roce 2015 dostala na Národní přehlídku dětských folklorních souborů v Jihlavě.

Soubor Jatelinka vystupuje na většině kulturních akcí v Moravské Nové Vsi, např. Den lidových řemesel, Vinobraní, Setkání seniorů, Žehnání vína nebo adventní koncerty. Soubor vystupoval i na folklorních festivalech ve Veselí nad Moravou, Luhačovicích nebo Strážnici, několikrát navštívil Valdštejskou zahradu v Praze. Často děti vystupují i na Slovensku, také v Rakousku nebo Maďarsku. V roce 2016 uspořádala Jatelinka koncert k 20. výročí své obnovené činnosti. Také nahrávala písničky pro televizi Noe do pořadu Sedmihlásky.

3 ZAČLENĚNÍ FOLKLORU DO ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU

Školní vzdělávací program si vytváří mateřská škola podle kritérií, které stanovuje Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Měly by zde být zahrnuty všechny vzdělávací oblasti. V ŠVP je možnost přizpůsobovat vzdělávání individuálním potřebám a možnostem dítěte, využívat různé formy a metody vzdělávání a zohlednit i regionální podmínky. (Smolíková, 2004)

Moravská Nová Ves se nachází v nejnižnějším cípu Moravy, oblast je známá krásnou přírodou a lužními lesy. Ke zdejšímu kraji neodmyslitelně patří vinařství a folklorní tradice, které jsou nedílnou součástí života obce. Právě s těmito tradicemi by se mohly děti seznamovat formou říkadel, písní, her a příběhů. Ve folkloru můžeme najít umění slovesné, dramatické, hudební a taneční. Tyto oblasti nabízí mnoho podnětů pro činnost s dětmi. Rozvíjí se pohybové, mravní, hudební a pěvecké schopnosti. Hudba by měla hrát v životě dítěte důležitou roli. Sedlák (1974) zdůraznil, že hudba má několik funkcí ve vztahu k dítěti:

1. Funkce estetická – umožňuje dítěti estetický prožitek a poznání krásy
2. Funkce výchovná, etická – formuje mravní stránku dítěte
3. Funkce terapeutická, léčebná – hudba povzbuzuje i zklidňuje, přispívá k celkové duševní pohodě dítěte, lépe se může vyrovnávat s náročnými situacemi
4. Funkce specifického osvojování světa – jedná se o poznávání a osvojení si světa pomocí hudby, je to určitý druh komunikace mezi lidmi

Cílem ŠVP je, aby výchovně vzdělávací činnosti byly vhodně propojeny a vytvořily základy klíčových kompetencí.

3.1 Folklorní tradice ve vzdělávacím obsahu ŠVP

Folklor a lidové tradice se dají začlenit do integrovaných bloků školního vzdělávacího programu. Pokud by se vzdělávací program rozdělil podle ročních období jaro, léto, podzim, zima, přirozeně do něj zapadnou lidové zvyky a tradice, které jsou úzce spjaty s přírodou a počasím. Děti tak mají možnost se po celý rok seznamovat s tradicemi, lidovými písněmi a tanci, které pro ně mohou být zdrojem poznání, radosti a inspirace. Děti se pak mohou po-

dílet na uchování a rozvíjení lidových tradic a později předávat tradice z generace na generaci.

PODZIM

V tomto integrovaném bloku by se mělo zaměřit na roční období podzim, jaké změny nastávají v přírodě, jaké dary nám země nabízí. Děti si mohou uvědomovat, že měnící se příroda ovlivňuje i zvířata. Prostřednictvím činností, pozorování, experimentováním děti zapojí všechny své smysly a získají aktivní přístup ke svému okolí.

Folklorní tradice na podzim:

- Vinobraní – děti se seznamují s tradicí vinobraní, pranostikami a příslovími, jaké zvyky se váží k vínu, přiblíží si kroj, ve kterém chodí chasa, zúčastní se exkurze do vinařství a vinohradu.
- Dušičky – děti si uvědomí, že je třeba vzpomínat na ty, kteří odešli z pozemského života, uvědomí si koloběh života, jaké tradice a pověry se k tomuto zvyku váží.
- Sv. Martin – děti si poslechnou legendu o svatém Martinovi, jaký dobrý skutek vykonal, jaké zvyky a tradice se dodržují.
- Draní peří – děti se dozví, na co se peří potřebovalo, proč bylo peří tak důležité, že to byla také forma společenského setkání.
- Advent – děti se seznamují s tradicí adventního období, s náboženským smyslem adventu, jaké zvyky a tradice se dodržují, jaké symboly se vytvářejí (např. adventní věnec).

ZIMA

Zimní období je čas odpočinku a regenerace přírody, slunce také nemá svoji sílu. Děti se seznamují s pojmem zimní slunovrat – začátek nového roku, poznávají změny v přírodě, zákonitosti přírody a přírodní koloběh, zkoumají sníh a led. Učí se také vypořádávat se strachem, když do mateřské školy přijde Mikuláš, anděl a čert. Učí se, jak si chránit a upevňovat zdraví.

Folklorní tradice v zimě:

- Svatý Mikuláš – děti se seznámí s legendou o svatém Mikuláši, co jsou to lidové mikulášské obchůzky, učí se básničky a písničky

- Svatá Lucie – děti si prohlédnou obraz svaté Lucie, poslechnou si legendu o jejím životě, jaké pranostiky, lidové zvyky a pověry známe.
- Vánoce – děti si poslechnou legendu o narození Ježíše, poznávají vánoční symboly, zvyky a tradice, ochutnávají vánoční pečivo a pokrmy, zpívají tradiční lidové koledy, vytváří vánoční výzdobu.
- Tři králové – děti se seznámí s legendou o putování Třech králů, proč a kam putovali, jaké vzácné dary nesli, naučíme se písničku, děti chodí na obchůzku a vybírají peníze do kasičky pro oblastní charitu.
- Fašaňk – děti si uvědomí, že je to oslava končícího zimního období, lidé se veselili, tančili a zpívali, děti se naučí typická říkadla a písně, chlapani tančí „šavlový“ tanec, seznámí se s tradičními maskami, zúčastní se průvodu po obci.

JARO

Jaro je období, kdy se příroda probouzí, děti mohou pozorovat změny v přírodě, poznávat první květiny, učit se pojmenovávat zvířata a jejich mláďata. K jaru se také váže hodně lidových zvyků a tradic.

Folklorní tradice na jaře

- Vynášení Moreny – děti přivolávají jaro a odhánějí zimu, vytváří postavu Moreny, učí se říkadla a písničky, v průvodu pak nesou Morenu k potoku, aby už zima odplavala pryč.
- Velikonoce – tento svátek je spojen se spoustou tradic a zvyků, děti se dozvídají o historickém původu Velikonoc, legendě o Ježíšovi, co je Pašijový týden, jaké jsou velikonoční symboly, ochutnávají tradiční velikonoční pokrmy, hrají lidové hry pro děti, kluci chodí s řehtačkami, podívají se na ukázkou technik zdobení vajíček.
- Filipojakubská noc – děti se dozvídají, že ve středověku se věřilo na zlé a nečisté síly, jaké jsou pověry o čarodějnicích. Dnes se udržuje pálení čarodějnic jako zába-va mládeže a dětí. Děti se převlékají do čarodějnických kostýmů.
- Stavění máje – děti se dozví, že je to velmi stará tradice, kdy se staví májka na návsi a před domy svobodných dívek, poslechnou si písničky, které zpívají chlapani při kácení májky.

LÉTO

Toto období začíná letním slunovratem, slunce v tento den dosahuje svého vrcholu na obloze i ve své síle. V letním období se lidové tradice nevyskytovaly, protože lidé

v dřívějších dobách museli pracovat na poli, a tak nebyl čas na radovánky a oslavy. Dnes je období právě naopak bráno jako čas dovolené, odpočinku, prázdnin. (Šottnerová, 2009)

Folklorní tradice v létě

- Svatojakubské hody – děti se seznamují s tancem a písněmi, s novými pojmy, prohlíží si kroj.
- Dožínky – děti se poučí o slavnosti sklizně obilí, jak je obilí důležitá plodina pro lidi i pro zvířata, poznají pranostiky o obilí.

Dětem jsou nenásilnou formou předávány folklorní tradice z našeho regionu a snahou je zachování těchto tradic pomocí mladší generace.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PROJEKT FOLKLORNÍ TRADICE V MŠ

Moravská Nová Ves je jednou z vesnic, kde se folklor a lidové tradice stále udržují. Zásahu na tom mají především členové slováckého kroužku, mužského a ženského pěveckého sboru a dětský folklorní soubor Jatelinka. Folklorní tradice se naplno projevují při tradičních Svatojakubských hodech, slavnosti vinobraní, svěcení vína, krojovaného podlužáckého plesu nebo na Dni řemesel. Všechny tyto akce jsou určeny především pro dospělé. Děti mají možnost navštěvovat folklorní soubor Jatelinečka a Jatelinka, o kterých jsem se již zmiňovala. Chtěla jsem, aby se lidové tradice a zvyky naší oblasti dostaly do povědomí více dětí, proto jsem vytvořila projekt, jehož cílem bylo začlenit regionální tradice do školního vzdělávacího programu Mateřské školy v Moravské Nové Vsi. Vytvořila jsem několik výchovně-vzdělávacích aktivit, které slouží jako zásobník informací a aktivit k jednotlivým tradicím. Smyslem těchto činností je u dětí rozvíjet kladný vztah k folkloru, k místu, kde vyrůstají a lidovým tradicím, které se k naší oblasti váží.

Činnosti byly realizovány v prostorách mateřské školy, během dopoledne, ve třídě předškolních dětí, ve věku 5-7 let. Témata činností se odvíjely od ročních období, ke každému období jsem se snažila zvolit tradice, které jsou dětem blízké a zároveň se v našem okolí podobné zvyky udržují.

CÍL PRÁCE

Cílem práce je probouzet v dětech zájem o folklorní tradice a zvyky naší regionální oblasti a začlenit je do vzdělávacích činností v mateřské škole.

4.1 Přehled výchovně vzdělávacích činností

Tabulka 1: Přehled činností

	Téma	Počet dětí	Formy	Metody
1. činnost	Vinobraní	21	Komunitní kruh	Rozhovor, demonstrace
2. činnost	Brambory	18	Komunitní kruh	Rozhovor
3. činnost	Svatý Mikuláš	16	Komunitní kruh	Rozhovor

4. činnost	Lucky	16	Komunitní kruh	Rozhovor
5. činnost	Vánoce	23	Komunitní kruh	Rozhovor
6. činnost	Fašaňk	22	Komunitní kruh	Rozhovor, demonstrace
8. činnost	Fašaňk	24	Komunitní kruh	Rozhovor
9. činnost	Vynášení Moreny	20	Komunitní kruh	Rozhovor
10. činnost	Vynášení Moreny	19	Komunitní kruh	Rozhovor, pozorování, demonstrace
11. činnost	Velikonoce	20	Komunitní kruh	Rozhovor, demonstrace

5 PLÁN ČINNOSTÍ

CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ

Dary země

Lidové tradice se přes letní období příliš neobjevovaly. Nebyl čas na radovánky a oslavy, protože lidé se starali, aby měli hojnou úrodu a dostatek potravy. Až při příchodu podzimu, mohli lidé slavit, že je úroda pod střechou. Oslavy sklizně se řadily k nerozšířenějším lidovým zvyklostem a bývaly velmi veselé.

Vinobraní

V našich zemích se vinná réva začala pěstovat v době vlády Karla IV. Oblast jižní Moravy měla pro pěstování vinné révy nejvhodnější podnebí. Do dnešní doby je tato oblast pěstováním révy vyhlášená. Ve vinohradu se sklízely hrozny po sklizni na polích. S vinobraním souvisela hudba, tanec, pohoštění a zábava. Patrony vinné révy jsou svatý Vincenc, svatý Florián, svatý Urban a svatý Martin. Nejuznávanějším patronem byl svatý Václav.

V naší oblasti se dodržuje zvyk „zarážení hory“, koná se den před svátkem Narození Panny Marie, 7. září. Hotař (hlídač) nechal při ranní mši posvětit polní květy, které uvázal v kytici a tu připevnil na dlouhou tyč. Na konec tyče se narazilo jablko. Potom hotař zanesl tyč do vinohradu, kde vykopal jámu a přes ni tyč položil. Současně spálil kytici z předchozího roku. Průvod, v jehož čele byl starosta, se vydal do vinohradu. Obešli třikrát vykopanou jámu, pokropili ji svěcenou vodou a pomodlili se. Všichni, kteří na vinici pracovali, pak do jámy vložili tři hrozny. Jáma se zaházela a tyč s kyticí se vztyčila. Vinohrad byl tímto zvykem „zaražen“, tedy zavřený až do vinobraní, takže vstup do něj byl zakázán.

Brambory

Brambory patří dodnes k základním zemědělským plodinám. V dřívějších dobách byly brambory považovány za jídlo chudých, protože se pěstovaly skoro v každé zahrádce nebo poli a pro chudé lidi to bylo jedno z mála jídel, které si mohli dovolit.

Brambory se dostaly do Evropy z Ameriky. Jejich název je prý odvozen od kraje, z které k nám byly dovezeny, z Branibor v Německu. Další názvy jsou např. zemská jablka, zemčata, zemky či erteple. Brambory původně ale sloužily jako okrasa, především evropská šlechta je považovala za květiny. V 18. století se brambory začaly používat jako krmivo

pro dobytek. Teprve za vlády Josefa II, kdy byl v zemi hladomor, se brambory začaly z nouze konzumovat. (Šottnerová, 2008)

5.1 1. činnost

Téma: Vinobraní

Datum realizace: 23. 9. 2017

Charakteristika dětí: Děti se hned po příchodu do třídy zajímaly, co budeme dnes dělat. Lákala je vůně ovoce, které jsem měla přichystané na stole pro dnešní činnosti. Děti jsem napínala, řekla jsem, že je to tajemství. Děti si hrály u stolečku, skládaly puzzle s jarním obrázkem, prohlížely si knížky.

Cíle:

- seznámit děti s tradicí vinobraní
- rozvíjet smysly
- rozvíjet jemnou motoriku

Klíčové kompetence:

- kompetence k učení – odhaduje své síly, učí se hodnotit svoje osobní pokroky i oceňovat výkony druhých
- komunikativní kompetence – průběžně rozšiřuje svoji slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci

Pedagogické strategie:

- organizační forma – komunitní kruh
- metody – rozhovor, demonstrace
- pomůcky – obrázky s vinohradem, vinnou révou, nástroji k obdělávání vinohradu (motyka, nůžky, štěpkovač), bílé a červené víno, sudy, sklep apod., kniha o tradicích, pomůcky na ochutnávku (bílé víno, červené víno, hroznová limonáda), pomůcky na výtvarnou činnost (tvrdý papír A4, temperové barvy, korky, štětec)

Průběh výstupu:

0-20 minut Děti se zajímaly o přichystané věci, prohlížely si je, pojmenovávaly věci, které znaly. Ptala jsem se dětí, kdo z rodičů, prarodičů má vinohrad, kdo pomáhá, jak se ve vinohradě pracuje, co se tam pěstuje, co se z vinné révy vyrábí atd. Pověděla jsem dětem, jaké tradice se váží k vínu, některé děti si vinobraní pamatují, protože jsme na něm vystupovali se souborem Jatelinečka. Ve zkratce jsem dětem vyprávěla zvyk o zarážení hory a důležitosti hotaře (hlídače).

K období okolo poloviny září až do konce října se vztahuje mnoho pranostik. Vysvětlovala jsem dětem, že vinařům záleželo na tom, aby úroda vína byla velká. A tak museli sledovat počasí, přírodu a z toho pak vypožorovali určitá pravidla.

Pranostiky o víně:

- Červen mokrý a studený, vinař krčí rameny.
- Krásně-li o Bartoloměji, vinaři se smějí. (24. srpen)
- Když o svatém Vavřinci slunce svítí, budem dobré víno mítí. (10. března)
- Svatý Václav víno chrání, po něm bude vinobraní. (28. září)
- Když je málo rybízu, bude i málo vína.
- Když je hodně hub, bude málo hroznů.
- Na zimu révu-li vysadiš, z jara často zmrzlou ji vyhodí. (Kovaříková, 2006)

Děti jsem se ptala, jak pranostiky chápou, jak si je vysvětlují. Některé děti chápaly okamžitě, některé jsme si vysvětlovali.

Lidé mezi sebou také používají přísloví a pořekadla o víně:

- Víno doma z vinice – ve sklepě pokladnice.
- Vinohradu netřeba modlitby, ale motyky.
- Kdo chce slopat, musí kopat.
- Drž se starého vína a dobrého přítele.
- Kov se pozná v ohni, člověk při víně.

20-35 minut Výtvarná činnost – děti na papír pomocí korku namočeného v barvě dělaly ťupky jako hroznové víno a dokreslily listy vinné révy.

35-45 minut Vinaři si musí hrozny ve vinohradě hlídat (před špačky, zloději apod.). Zahráli jsme hru „Na hotaře (hlídače)“. Vybrali jsme mezi dětmi hotaře. Ten se schoval stranou a pozoroval ostatní děti z úkrytu. Děti v podřepu naznačovaly trhání trávy a přitom říkaly:

Trhám, trhám hrozen ve vinohradu.

Hotař není doma, jel do Brna

Pro nové koření, od hlavy bolení.

Hotaříčku, hotaříčku, chyt' mě za pravou nožičku!

Nato hotař vyběhl ze svého úkrytu a začal děti chytat. (Na začátku hry jsme si ještě domluvili, kde bude tzv. „mužiček“ – místo, kde si mohly děti během honičky odpočinout). Pokud odpočívaly moc dlouho, hotař zavola: *Všichni zloději z obory ven! Kdo nepůjde, bude chytat celý den!* Pak musely děti z odpočinkového místa vyběhnout. Kdo byl chycen, ten přebíral roli hotaře.

Po hře jsme se přesunuli na zahradu, kde byla pro děti přichystána ukázka lisování hroznů, měly možnost ochutnat šťávu z hroznů.

PEDAGOGICKÁ REFLEXE

Na úvod jsem zvolila trochu delší povídání, děti ale udržely pozornost, prohlížely si přichystané obrázky a pomůcky. Při čtení pranostik se většina dětí zajímala, co znamenají. Některé pro ně byly srozumitelné, některým se smály. Pár dětí si odešlo hrát s hračkami, většina dětí zůstala v kruhu a povídali jsme si o pranostikách a přísloví. Překvapilo mě, že starší děti si začaly samy vymýšlet pořekadla, nakonec jsme skončili u úplně jiného tématu. Při výtvarné činnosti si děti vytvářely hrozen pomocí korku, s barvou ťupkaly na papír. Musela jsem děti organizovat, nevešlo se jich ke stolečku tolik, kolik jich chtělo tvořit. Pohybovou hru „Na hotaře“ jsem motivovala předchozím povídáním o vinohradu a jak si ho vinaři musí hlídat. Hru si děti oblíbily, často jsme hru ještě i později hrávali. Bylo nutné si uspořádat prostor, uklidit hračky, aby se některé z dětí nezranilo. Zapomněla jsem si před hrou otevřít okno, až v průběhu hry jsem si uvědomila, že je ve třídě vydýchaný vzduch a otevřela jsem okno.

Po hře jsme se přesunuli na školní zahradu. Maminka holčičky, která navštěvuje mateřskou školku, vlastní vinařství. A tak si pro děti připravila zajímavou ukázku, jak se lisují hrozny, děti ochutnaly čerstvou šťávu z bílých i červených hroznů. Zároveň dětem povídala o práci ve vinohradu. Byla to zajímavá ukázka, dětem si mohly prohlédnout zařízení k výrobě vína. Během činností se mi podařilo naplnit cíle, které jsem si stanovila. V příštím roce bychom mohli s dětmi ve školce nacvičit program (např. písničku nebo tanec) a zúčastnit se

průvodu na vinobraní v Moravské Nové Vsi, děti by si oblékly kroje a předvedly své vystoupení.

5.2 2. činnost

Téma: Brambory

Datum realizace: 19. 9. 2017

Charakteristika dětí: Chlapci si hráli s dřevěnými kolejiemi a vláčky, sami si vymysleli, jak si je postaví. Přišla holčička, která si zatím nezvykla na prostředí mateřské školy, musela jsem se jí více věnovat. Po příchodu starších děvčat si holčička zapojila do jejich hry. Postupně se uklidnila a zapojovala si do připravených činností.

Cíle:

- podporovat v dětech zájem o tradice
- rozvíjet rytmické cítění
- rozvíjet jemnou motoriku

Klíčové kompetence:

- kompetence k učení - má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách, orientuje se v řádu a dění prostředí, ve kterém žije
- sociální a personální kompetence – napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, které nachází ve svém okolí

Pedagogické strategie:

- organizační forma – komunitní kruh
- metody – rozhovor
- pomůcky – obrázky podzimní přírody, sklizně brambor, traktor na poli, keříku brambor, kniha o tradicích, obrázky jídel z brambor, dva košíky, pytel z konopných nití, brambory, papírové čtvrtky, šablony pytle, brambory na tiskání, barva, provázek, uvařené brambory, mléko, sůl,

Průběh výstupu:

0-10 minut Dětem jsem v kruhu povídala o tom, že na podzim vrcholí na zahradách a polích sklizeň. Dozrává ovoce a zelenina, na polích brambory. Brambory jsou důležitou součástí našeho jídelníčku, ptala jsem se dětí, jaké jídla z brambor jíme (bramborový salát, v polévce, bramborák, bramborové placky atd.). Děti si prohlížely přichystané obrázky, zkoumaly brambory. Přečetla jsem z knihy dětem pranostiky o bramborách, vysvětlili jsme si jejich význam.

Pranostiky o bramborách:

- Na svatého Františka déšť, neurodí se brambory (9. březen)
- Omrznou-li kopřivy, omrznou i brambory (10. května)
- Na svatého Jakuba brambor plná úroda (25. července)
- Na svatého Matouše – brambory do koše (21. září) (Kovaříkova, 2006)

10-20 minut Výtvarná činnost – děti tiskaly rozpůlenými bramborami do předkresleného pytle, uvazování provazu na pytli – nácvik uzlu.

20-30 minut Ptala jsem se dětí, v jakých říkankách nebo písničkách se zpívá o bramborách. Zazpívali jsme Jedna, dvě, tři, čtyři, pět.

*Jedna, dvě, tři, čtyři, pět,
Cos to Janku, cos to sněd?
Brambory, pečené,
Byly málo maštěné.*

Děti vytvořily dvojice, každá dvojice dostala bramboru a při zpívání si rytmicky předávaly brambory ve dvojici za hlasité rytmičké ozvučených dřívěk.

30-40 minut Zahráli jsme si pohybovou hru. Děti vytvořily dvě družstva. Z každého družstva začínaly dvě děti, které měly v ruce košík s 5 bramborami. Na povel obě soutěžící děti vyběhly a sázely brambory na vyznačené místa (použila jsem lepicí pásku v malých rozeštěpech na označení místa, kam mají soutěžící položit brambory). Když vysázely všechny brambory, utíkaly zpátky a předaly prázdný košík následujícímu hráči v řadě. Další dva hráči běželi po stejné trase, ale brambory sbíraly zpátky do koše. Takto se děti střídaly, dokud se nevystřídali všichni v družstvu.

40-50 minut Brambory na loupačku – děti zkoušely oloupat uvažené brambory. Mohly ochutnat jídlo, které se jedlo dřívě na venkově, brambory s tvarohem a mlékem.

PEDAGOGICKÁ REFLEXE

Děti si prohlížely přichystané pomůcky, sdělovaly mi zážitky, kdy viděly, jak se vyorávaly brambory. S pomocí obrázků jsem dětem popisovala, jak roste brambora, jak se sadí a jak se sklízí. Chtěla jsem, aby děti z pranostik pochopily, že lidé dříve museli pozorovat přírodu, počasí, aby mohli včas sklidit úrodu. Při výtvarné činnosti děti otiskovaly rozpůlené brambory potřené barvou na papírový pytel. Na pytli také zavazovaly provázek, tak jak se zavazuje. Děti si mohly provázek uvázat i na opravdovém pytli. Děti činnost zaujala, některé si chtěly udělat i 2 výrobky. Se zavazováním provázku jsem musela dětem pomáhat, někdy potřebovalo pomoci více dětí najednou, musely chvíli počkat.

Chtěla jsem po dětech, aby si vzpomněly na nějaké říkanky o bramborách, děti se zapojovaly, některé věděly. Zaspívali jsme si Jedna, dva, tři, čtyři, pět, děti mají písničku rády. Při další činnosti bych si měla všechny písničky a říkanky o bramborách dopředu sepsat, abych dlouho nepřemýšlela nad další říkankou. Při zpívání jsem využila i brambory, děti si je do rytmu předávaly. Na rozvíjení rytmu bych se chtěla zaměřit, některé děti rytmus necítí nebo neslyší.

Pohybová hra děti zaujala, rozdělení do družstev jsem musela korigovat, aby byli členové vyrovnání. Dětem jsem důkladně vysvětlila postup hry.

K bramborám se neváže příliš mnoho zvyků, přesto jsem se na ně při činnostech s dětmi zaměřila. Hlavním důvodem bylo, že v okolí naší vesnice se brambory pěstují, měli jsme tedy možnost pozorovat traktor při vyorávání brambor a následnou sklizeň. Stanovené cíle se mi podařilo naplnit. Loupáním uvařených brambor si děti procvičovaly jemnou motoriku.

V příštím roce bychom si mohli nasadit brambory na zahradě mateřské školy, děti budou moci pozorovat, jak rostlina roste a starat se o ni.

CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ:

Svatý Mikuláš

Legenda o svatém Mikuláši je založena na historicky prokázané postavě jménem Nicolaos. Narodil se v roce 280 v maloasijském městě Patari. Jeho rodina byla křesťansky založená, jeho strýc byl biskupem v Patari a Nicolaose již v mládí vysvětil za kněze. Byl velmi

zbožný a dobrotivý. Po smrti rodičů rozdal všechn svůj majetek chudým a vydal se na cestu do Palestiny. Doputoval až do města Myra, kde v té době zemřel biskup. Ve městě nebyl žádný vhodný nástupce, a tak lidé nechali volbu na boží vůli. Biskupem se měl stát ten kněz, který jako první vstoupí do chrámu. Tím vyvoleným byl právě Mikuláš a stal se tak biskupem.

V tomto období, začátkem 4. století, byli křesťané v oblasti Malé Asie nemilosrdně pronásledováni. I Mikuláš musel vytrpět mučení a věznění. Až po roce 313 bylo v této oblasti křesťanství uznáno jako víra a Mikuláš se znovu ujal své funkce biskupa. O jeho životě se vypráví mnoho příběhů, především o jeho mravních hodnotách. Byl známý svou štedrostí. Velmi známý je příběh o kupci, který se tak zadlužil, že jediným řešením bylo prodat své tři dcery do nevěstince. Mikuláš se o situaci kupce dozvěděl a tajně po tři noci vhazoval do ložnice děvčat peníze, kterými mohly zaplatit kupcovy dluhy. Lidé začali Mikuláše uctívat pro jeho zbožný a příkladný život a prohlásili jej za svatého. Uctívání Mikuláše se rozšířilo z Balkánu až do východní Evropy, především mezi slovanské národy. V 8. století nejvíce oslavovali Mikuláše v Rusku, kde se stal i patronem jejich země. V našich zemích se oslavování Mikuláše traduje od 13. - 14. století. Pro jeho štedrost ho zbožňovaly také děti, byl jejich ochráncem před nemocemi a neštěstím. V předvečer svátku svatého Mikuláše se již po mnoho generací těší na jeho štedré nadělování.

Lidové mikulášské obchůzky

Bývalo zvykem, že příchod Mikuláše ohlašovalo několik dní předem práskání dlouhými pasteveckými biči. Chlapci se scházeli na místě, kde se měl Mikuláš spustit z nebe po zlaté nebo červené pentli. Čím blíže byl tento den, tím silnější a hlasitější bylo práskání.

Když se koncem listopadu po západu slunce ukázalo rudé nebe, říkalo se, že Mikuláš peče pro děti dobroty a andělé mu přikládají do pece.

Původní oslava svátku svatého Mikuláše byla v podobě veselého průvodu různorodých masek. Ty byly velmi podobné maskám masopustním. Průvod masek se často choval nemravně a nevázaně, což se nelíbilo církevním představitelům. Na Moravě se v průvodu objevovala také ženská postava, které se říkalo Mikuláška nebo Mikulášská matička. Někde byla oblečena v bílé příze s průsvitným závojem přes obličej, někde měla oblečeny jen cáry oděvu. Její význam spočíval v připomínání poslušnosti a někdy trestala děti proutkem. Postupem času masky mizely, zůstaly postavy Mikuláše, Anděla a Čerta. Mikuláš byl vždy jen jeden, ale mohlo ho doprovázet několik andělů nebo čertů.

Postava Mikuláše měla většinou oblečené červené roucho, přes které měl přehozenou bílou halenu bez rukávů s červeným křížem na břiše. Na hlavě měl špičatou biskupskou čepici bílé nebo červené barvy s křesťanským křížem a v ruce Mikuláš držel biskupskou hůl se zatočeným horním koncem, tzv. berlu, která byla odznakem jeho úřadu. Většinou měl také bílý plnovous, který byl znakem moudrosti a váženosti. Na zádech měl nůši, ve které nosil dárky pro děti. Působil důstojně a dobrácky.

Mikulášův pomocník byl Anděl, který nosil bílé dlouhé šaty a křídla. Na hlavě měl čelenku s hvězdou. Pro Čerta byl charakteristický huňatý kožich, dlouhý vyplazený jazyk, začerněné tváře, ocas, řetěz, metla nebo vidle, na hlavě rohy a také pytel na zlobivé děti. Postava čerta měla působit strašidelně a odpudivě.

Tato skupina chodívala od domu k domu a odměňovala hodné a poslušné děti nadílkou v podobě sladkostí, ořechů, ovoce a drobných dáreků. Děti, které neposlouchaly a trápily své rodiče, měli trochu postrašit a vynutit slib, že už budou hodné. Takové děti čert vyplatil metlou a v nadílce našly symboly zlobivosti brambory, řepu, uhlí. Všechny děti musely Mikulášovi říct modlitbu. (Šottnerová, 2008)

5.3 3. činnost

Téma: Mikuláš

Datum realizace: 4. 12. 2017

Charakteristika dětí: Děti přicházely postupně do třídy, většinou s dobrou náladou, povídali jsme si, jaká je venku zima, a dívali jsme se z okna, jak poletuje sníh. Na magnetickou tabuli děti kreslily křídou, jak padá sníh, procvičovaly si grafomotoriku, někteří kreslili sněhuláka. Dětem jsem na koberci ukazovala loutky čerta a Mikuláše.

Cíle:

- prohlubovat znalost tradičních svátků
- rozvíjet fantazii
- podporovat estetické cítění

Klíčové kompetence:

- komunikativní kompetence – ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog
- činnostní a občanské kompetence – chápe, že se může o tom, co udělá, samostatně rozhodovat, ale že za svá rozhodnutí také odpovídá

Pedagogické strategie:

- organizační forma – komunitní kruh
- metody – rozhovor
- pomůcky – obrázky Mikuláše, čerta a anděla, obrázky zvykoslovných mikulášských předmětů, kniha o tradicích, předměty na výrobu zvykoslovných mikulášských předmětů, stuha na čertův ocas, cd přehrávač, cd s relaxační hudbou

Průběh výstupu:

0-10 minut S dětmi jsme si v kruhu povídali o svátku svatého Mikuláše. Děti si prohlížely připravené obrázky, poslouchaly vyprávění o legendě svatého Mikuláše.

10-30 minut Výroba zvykoslovných mikulášských předmětů. Zvykoslovné předměty byly vytvářeny bezprostředně před příležitostí, pro kterou byly určeny a měly svůj symbolický význam, podobenství a úlohu. Ořechy, sušené ovoce jsou symbolem hojnosti a bohatství. Jablko symbol života, zdraví a štěstí. Děti si vytvářely zahrádku, to je předmět tvořený pěti jablky, které jsou spojeny špejlemi. Čtyři jablka tvoří podstavec a páté jablko je spojeno čtyřmi špejlemi s každým z nich. Na špejlích jsou navlečeny hrozinky a vrcholky jablek jsou dozdobeny větvičkami krušpánku.

Vrkoč – do keramického džbánu se nasypal písek. Nejdříve se napíchaly větvičky krušpánku. Pak se postupně mezi větvičky vpichovaly různě dlouhé špejle, na které děti napichovaly malá jablíčka, sušené švestky, jablka, meruňky, hrozinky, ořechy, makovice, vánoční perníčky. (Šottnerová, 2008)

Aby tyto předměty našly své místo i v moderním světě, můžeme je nepatrně upravit, použít je jako vánoční svícen.

30-40 minut Pohybová hra Honička Čertův ocas. Určenému dítěti jsem uvázala stuhu kolem pasu, dlouhou tak, že konec se dotýkal země. Čert honil ostatní děti, ale musel si dávat

pozor, aby mu někdo zezadu nepřišlápl ocas. Když se to některému dítěti podařilo, přebral roli čerta.

40-43 minut Relaxace. Děti se položily na zem, soustředily se na nádech a výdech, poslouchaly relaxační hudbu.

43-50 minut Přeříkala jsem dětem básničku o andělovi, který zlámal sáně. Vysvětlili jsme si obsah, děti si ji ještě jednou poslechly a pak jsme si básničku říkaly společně.

*Anděl Páně zlámal sáně,
Svatý David dal je spravit,
Svatá Eva dala dřeva,
Svatá Tereza dala železa,
Svatý Jakub dal je okut,
Svatý Job na ně hop,
Svatý Jan vozil se na nich sám.*

PEDAGOGICKÁ REFLEXE

Při povídání o Mikuláši bylo těžké udržet linii rozhovoru, v dětech tento svátek probouzí velké emoce, každý chtěl sdělit své zážitky a pocity. Při vyprávění legendy o Mikuláši však děti poslouchaly, až při zmínce o čertech a andělech začaly do vyprávění povídat.

Jako motivaci dětí jsem využila návštěvu v národopisném skanzenu v přírodě ve Strážnici, kde jsme se s dětmi zúčastnili předvánočního programu „Radujme se, veselme se“, který představuje období od adventu po Tři krále. Děti se seznámily se způsobem života na přelomu 19. a 20. století, jaké byly tradiční lidové řemesla, zemědělství, zvyky a obyčeje v tomto ročním období.

Při výrobě zvykoslovných předmětů jsem dětem připomněla návštěvu skanzenu, kde se tyto předměty mohly prohlédnout, ukázala jsem jim fotografie a obrázky v knize. Děti vytvářely předměty na 2 stolcích, děti volně přecházely, na výrobě se podílely téměř všechny děti.

Před hraním hry na čerta jsem musela s dětmi uklidit hernu, aby se děti při hraní nezranily. Také jsem otevřela okno, aby byl ve třídě čerstvý vzduch. Děti chtěly hru opakovat, ale při dalším hraní se děti rozdivočily. Takže pro příště vím, že stačí hru hrát jednou. Pro zklidnění jsem zařadila relaxaci, děti se vydýchaly a zklidnily.

Chtěla jsem děti seznámit s básničkou, kterou se děti dříve bavily, básničku Anděl Páně některé děti znaly, protože jsme se jí učili i v Jatelinečce (dětský folklorní soubor).

Měla jsem velmi dobrý pocit z celého dopoledne, děti byly kreativní při výrobě zvykoslovných předmětů, zapojovaly se do činností, podle mého názoru jsem splnila stanovené cíle.

CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ/ZVYKU:

Legenda o svaté Lucii je o dívce, která žila koncem 2. století na Sicílii. Od dětství byla velmi věřící, nechtěla se vdát za žádného muže, chtěla být oddána jen Bohu a zasvětit mu svůj život. Rodiče ji ale nutili vdát se za muže bez víry. Matce se nakonec Lucie zželelo a neprovdala dceru, ale odmítnutý ženich Lucii udal, že je utajovaná křesťanka. Lucie odmítla vzdát se své víry, měla být potrestána umístěním do nevěstince. Tam ji měl potupně odvézt vůz tažený voly. Stal se ale zázrak, vůz se vůbec nepohnul z místa. A tak byla Lucie zavřena do vězení, kde byla nemilosrdně mučena. Navzdory mučení se stále odmítala vzdát své víry, a tak byla odsouzena k smrti. Kat ukončil její život bodnutím dýky do krku. Stalo se to 13. prosince roku 304.

Uctívání svaté Lucie se rozšířilo z Itálie do Španělska, pak do celé Evropy. Na obrazech bývá znázorňována s dýkou v hrdle, nebo jak drží misku s očima. Legenda vypráví, že jsou to její vlastní oči, do kterých se zamiloval její ženich. Sama si je vyloupala a poslala v misce svému pohanskému nápadníkovi. Díky této pověsti se ze svaté Lucie stala ochránkyně zraku a pomocnice proti očním nemocem. V pozdější době se stala patronkou švadlen, krejčů, kočů a dalších řemeslníků.

Se svátkem svaté Lucie je spojena lidová obchůzka, kterou „držely“ ženy nebo dívky. „Lucky“ nebo „Lucy“, jak se jim říkalo, byly různě nastrojeny. Nejčastěji měly dlouhé bílé plachty a měly zamoučený obličej. Většinou jen mlčely a používaly posunky. „Lucky“ chodily v předvánočním čase kontrolovat hospodyně, jak mají v chalupě uklizeno. V ruce měly peroutku z husích brk a ometaly všechny kouty, vymetaly prach, ale také všechno zlé. V tento den bylo zakázáno příst len a drát peří. Když hospodyně tento zvyk nedodržela, „Lucky“ ji potrestaly tím, že jí vzaly kužel a rozfoukaly všechno peří po světnici. Lidem umazávaly tváře moukou pro štěstí zdraví. Když se pohladí rukou od mouky planý strom, začne rodit.

Svatá Lucie byla také považována za ochránkyni před čarodějnicemi a zlou mocí. Lidé věřili, že když se o Vánocích zapálí oheň z dvanácti polen, neměly čarodějnice po celý další rok přístup do domu. Polena musela být po jednom odkládána stranou, a to každý den od 13. prosince, kdy má svátek Lucie, až do Božího narození 24. prosince. (Šottnerová, 2008)

5.4 4. činnost

Téma: Lucky

Datum: 13. 12. 2017

Charakteristika dětí: Prohlíželi jsme si s dětmi knížky s vánočními obrázky, povídali jsme si o blížících Vánocích, co si děti přejí za dárky. Ve třídě panovala příjemná, vánoční atmosféra. Děvčata si modelovala s plastelínou, hrála si na pekačky a pekly vánoční cukroví.

Cíle:

- podporovat v dětech zájem o tradice
- rozvíjet rytmické cítění
- rozvíjet jemnou motoriku

Klíčové kompetence:

- činnostní a občanské kompetence – má základní představu o tom, co je v souladu se základními lidskými hodnotami a normami, i co je s nimi v rozporu, a snaží se podle toho chovat
- sociální a personální kompetence – chápe, že nespravedlnost, ubližování, ponižování, lhostejnost, agresivita a násilí se nevyplácí a že vniklé konflikty je lépe řešit dohodou, dokáže se bránit projevům násilí jiného dítěte, ponižování a ubližování

Pedagogické strategie:

- organizační forma – komunitní kruh
- metody – rozhovor
- pomůcky – obrázky postavy „Lucky“, husí brk, prostěradla, mouka, pískovnička, kniha o tradicích

Průběh výstupu:

0-10 minut S dětmi jsme si povídali o návštěvě skanzenu, co se dětem líbilo, na co vzpomínají. Připomněla jsem dětem postavu v bílém, která nám pomoučila obličej. Jak se jmenovala? „Lucka“. Proč se jí tak říká? Vyprávěla jsem dětem legendu o svaté Lucii. I o svaté Lucii se tradují pranostiky. S dětmi jsme si vysvětlili, co znamenají.

Pranostiky:

- Svatá Lucie noci upije, ale dne nepřidá.
- Když přijde svatá Lucie, najde tu už zimu.
- Na svatou Lucii jasný den – urodí se konopí a len.

10-20 minut Obchůzky „Lucek“ – zkusili jsme si zahrát na „Lucky“. Vybrala jsem 3 děti, přehodily přes sebe prostěradlo a zamoučily si obličej. Do ruky si vzaly smetáček nebo peroutku a obcházely třídu. Vymetaly kouty, smetaly prach. Nesměly promluvit nebo se zasmát. Děti se snažily je rozesmát. Postupně se vyměnily, které děti chtěly hrát „Lucky“, mohly i kamarádům zamoučit pohlazením obličej.

20-30 Malování v mouce. Děti jsem připravila v pískovničce mouku, do které si mohly malovat obrazce. Některé děti si zkušely psát i písmenka. Předkreslila jsem dětem písmeno L, jako Lucie.

30-40 minut Hra „Zamoučené ruce“ se hraje jako honička. Děti jsem motivovala zvykem, o kterém jsme si povídali, že planý strom se pohladí rukou od mouky a ten začne rodit. Vybrala jsem jedno z dětí, to si zamoučilo ruce. Ostatní děti byly „stromy“ (vzpažily ruce – větve, nohy u sebe – kmen). Děti se pohybovaly s drobnými posuny chodidel po zemi, mohly se otáčet na místě, odvracely tvář od honiče se zamoučenýma rukama. Honič se snažil označit tvář některého z dětí moukou. Když se mu to podařilo, dítě – strom zůstal stát a nehýbal se.

Vzali jsme misku s moukou na zahradu mateřské školy. Děti si venku pomoučily ruce a pohládily strom po kmenu a větvích. Povídali jsme si o tom, jak hospodyně dřívě takto pohládila strom v zahradě, aby v příštím roce rodil hodně ovoce.

PEDAGOGICKÁ REFLEXE

Toto téma jsem zařadila na základě návštěvy skanzenu, kde se děti potkaly s postavou „Lucky“. Bylo dobré, že se děti s tímto zvykem seznámily a viděly na vlastní oči, jak „Lucky“ obchází stavení a vymetají prach z koutů světnice. Legendu o svaté Lucii jsem přizpůsobila dětem. Pranostiky jsme s dětmi probrali, vysvětlili jsme si jejich obsah. Děti už si zvykly, že ke každé události si lidé vymysleli pranostiky, pozorovali přírodu a počasí.

Při hře na „Lucky“ si děti zkusily, jaké to je, mít zamoučený obličej. Hra se jim líbila, dávaly pozor, jestli máme ve třídě uklizeno. Příští rok bychom mohly obchůzku „Lucek“ uspořádat v rámci mateřské školy, kdy by děti navštívily ostatní třídy a zkontrolovaly, jestli mají uklizené hračky.

Při malování do mouky si děti procvičovaly jemnou motoriku. K malování se děti vracely v průběhu celého dne.

Při hře „Zamoučené ruce“ jsme si s dětmi užili legraci, děti hra bavila. Musela jsem jim opakovat, že se mohou pohybovat jen pomalu, šoupáním nohou.

Dnešní dopoledne jsme zakončili na zahradě, kde děti rukou od mouky pohladily stromy, aby rodily v příštím roce hodně ovoce. Líbilo se mi, že si děti na zahradě zahrály samy od sebe pohybovou hru, kterou jsme hráli ve třídě. Stanovené cíle se mi podařilo naplnit.

CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ

Vánoce

Tradice českých Vánoc vznikla už v pohanských dobách. Lidé byli spojeni s přírodou, se slunečním cyklem. Slunce bylo uctíváno jako symbol životodárné síly, lidé k němu směřovali modlitby, magické praktiky, obřady a zvyky. Sluneční aktivita měla během roku pro lidi tři významné proměny, se kterými spojovali své oslavy. První oslavou byl svátek Vesny, svátky jara, kdy se slunce probouzí. Druhým svátkem byl čas růstu úrody, kdy je slunce v plné síle. Třetí významný svátek byl v zimě, kdy slunce přišlo o svou sílu, ale lidé věřili v jeho „znovuzrození“. V dobách, kdy ještě neexistoval křesťanský kalendář, byl zimní slunovrat nejpřirozenějším začátkem nového roku. Období zimního slunovratu (21. prosince) je oslavou spánku v přírodě. I když byl nedostatek tepla, světla a stravy, lidé věřili v návrat slunce a jeho životodárné síly. Obřady, zvyky a pověry svým obsahem vyjadřovaly jejich touhu a víru v lepší život.

Vliv křesťanství chtěl potlačit pohanské zvyky, a proto své oslavy a svátky soustředili představitelé křesťanství právě do významných pohanských oslav. Do období oslav zimního slunovratu zasadili křesťané narození Ježíše, jenž symbolizuje nový a lepší život, k němuž lidé s nadějí vzhlíželi. (Šottnerová, 2008)

Tradiční lidové koledy

Jak vznikl název koleda? Byl inspirován římskými lednovými přáními – Calendae Ianuariae. Je to obřadní obchůzka, doprovázená zpěvem písní, popěvků a říkadel, za které mohli koledníci dostat dary. Koleda vznikla v předkřesťanském období a byla spojena s jarním časem, který byl důležitý hlavně pro rolníky z důvodu zemědělských prací. V dřívějších dobách se při koledě objevovaly také různé rozpustilé masky, které nevázaně dováděly. To se ale nelíbilo církvi. Místo lidových koledních obchůzek se církev snažila zavést kolední obchůzky kněží. Od 14. století byly součástí obchůzky církevní vánoční písně o narození Krista, které se zpívaly nejdříve latinsky, později se rozšířily v českém jazyce. Tyto tradiční obchůzkové obřady měly přinést blaho, zdar, a štěstí v osobním a rodinném životě, a také v hospodaření.

Postupem času se začalo koledovat i v jiném období, u různých příležitostí téměř po celý rok – na Štědrý večer, na Štěpána, na Nový rok, na Tři krále, na sv. Blažeje, sv. Dorotu, sv. Řehoře, o masopustu, na Smrtnou a Květnou neděli, o Velikonocích, hodech, na sv. Martina, Barboru, Lucii, Mikuláše. Obdarovat koledníka bylo věcí cti. Koledovaly především děti, ale také obecní chudásové, pastýři a lidé sociálně slabí. Nedat výslužku chudému koledníkovi se považovalo za odsouzeníhodný čin. (Šottnerová, 2008)

5.5 5. činnost

Téma: Vánoční tradice

Datum: 15. 12. 2017

Charakteristika dětí: Dnes bylo od brzkého rána ve třídě více dětí, než bývá zvykem. Celkově byly dnes děti hlučnější. Kluci si hráli na opraváře, řezali, bouchali kladivem, trochu se u hry dohadovali. Některé děti si hrály u stolečku, malovaly si připravené omalovánky s vánoční tematikou.

Cíle:

- podporovat v dětech zájem o tradice

- rozvíjet dovednosti předcházející čtení a psaní
- uvědomovat si proměny a rozmanitosti přírody

Klíčové kompetence:

- kompetence k učení – učí se nejen spontánně, ale i vědomě, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje, při zadané práci dokončí, co započalo, dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům
- komunikativní kompetence – průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci

Pedagogické strategie:

- organizační forma – komunitní kruh
- metody – rozhovor
- pomůcky – obrázky zimní přírody, vánočního stroměčku, koledníků, obrys velké ryby z lepenky, barevné papírové šupiny, zvonek, obrázek vánočního cukroví, šablony perníčků na obkreslení, lepenka, nůžky, temperové barvy, tenké štětce, talířek s vánočními perníčky na ochutnávku, klavír, noty s koledami,

Průběh výstupu:

0-10 minut Povídali jsme si s dětmi o Vánocích, jak se těší, jaké dárky by si přály, co všechno o Vánocích dodržují doma za zvyky. Vyprávěla jsem dětem legendu o narození Ježíška, jaké tradice dodržujeme na Vánoce.

10-20 minut Zdobení perníčků – výtvarná činnost, děti si vystříhly z lepenky tvar perníčku, jaký chtěly zdobit (srdíčko, zvonek, stromek, hvězda). Pak si bílou temperovou barvou a tenkým štětcem zdobily vzory perníčky.

20-30 minut Smyslová hra „Kam se schoval zvoneček“. S dětmi jsme se posadili na koberec, vysvětlila jsem jim pravidla hry. Jedno z dětí šlo za dveře. Ostatní děti se domluvily a položily zvoneček někde ve třídě. Hadač přišel zpátky do třídy a zvoneček hledal. Když se k němu přiblížil, ostatní volali „cvilink, cvilink“. Když se od něj vzdaloval nebo byl daleko, říkaly „bum, bum, bum“. Když hadač zvoneček objevil, mohl na něj zazvonit.

30-40 Vánoční ryba – obrys velké papírové ryby jsem položila na koberec, děti se shromáždily kolem. Ryba je bez šupin. Ty děti přikládaly jednu po druhé podle mých pokynů.

Např. přidej dvě žluté šupiny, pět červených a jednu bílou apod. Přidala jsem také pokyny nahoru, dolů, doprava, doleva.

Sedli jsme si ke klavíru, zpívali jsme koledy, které děti znaly.

Na závěr jsme si u stolečku udělali ochutnávku perníčků.

PEDAGOGICKÁ REFLEXE

Při povídání o vánočních tradicích se děti zapojovaly, legendu o narození Ježíška mi děti pomáhaly doplňovat, znaly ji díky návštěvám kostela.

Při výtvarném zdobení perníčků děti prokázaly nápaditost, fantazii a zručnost. Ne všechny děti se zapojily, některé si raději hrály v herně. Připravila jsem na zdobení 2 stanoviště, aby děti měly dostatek prostoru, protože malování vzorů trvalo déle.

Při smyslové hře „Kam se schoval zvoneček“ si děti procvičovaly zrakové vnímání. Některým dětem trvalo déle, než zvoneček našly, některé byly naopak velmi rychlé. Všechny děti jsem pochválila. Z časových důvodů se nestihly vystřídat všechny děti v hledání zvonečku, příště bych si měla vyhradit delší časový úsek.

Při činnosti „Vánoční ryba“ děti přikládaly na šablonu šupiny, děti si ujasňovaly pravolevou orientaci.

Při zpívání koled se děti bavily, po zpívání jsme si udělaly ochutnávku perníčků. Stanovené cíle se mi podařilo naplnit. Vánoční období má mnoho tradic a zvyků, dětem ani nelze všechny ukázat najednou. Zaměřím se vánoční tradice i v dalším roce, aby se děti co nejvíce seznámily s vánočními tradicemi a zvyky.

CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ

Fašaňk

Fašaňk bývá také nazýván jako masopust. Je přechodem mezi zimním obdobím a nastávajícím časem probouzející se přírody. Fašaňk netrvá vždy stejně dlouho, jeho délka se stanovuje podle Velikonoc. Začíná každoročně po 6. lednu a končí v úterý před Popeleční středou, po které nastává čtyřicetidenní předvelikonoční půst.

Začátek této tradice můžeme najít až v pohanských dobách, kdy se slavil konec zimní období, začínající jaro, úrodu, plodnost, zdraví, hojnost a blahobyt. S oslavou vždy souvisí tanec, zpěv, jídlo a pití, veselí a bujarost.

5.6 6. činnost

Téma: Fašaňk

Datum: 13. 2. 2018

Charakteristika dětí: Povídali jsme a prohlíželi knížky a obrázky, některé děti měly povídkovou náladu. 2 chlapci, dvojčata, dnes přišli v ne moc dobré náladě, ale když se zapojili do hry dětí, zapoměli na své trápení, ostatní děti se s nimi rády hrají.

Cíle:

- Seznámit děti s tradicí fašaňku
- Naučit děti text básně a písničky
- Probouzet v dětech rytmus a radost z pohybu
- Rozvíjet prostorové cítění

Klíčové kompetence:

- Kompetence k učení – učí se nejen spontánně, ale i vědomě, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje, při zadané práci dokončí, co započalo, dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům.
- Sociální a personální kompetence – ve skupině se dokáže prosadit, ale i podřídit, při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje, v běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku, je schopné respektovat druhé, vyjednávat, přijímat a uzavírat kompromisy.

Pedagogické strategie:

- Organizační forma: komunitní kruh
- Metody: rozhovor, demonstrace
- Pomůcky: klavír, noty, obrázky fašaňkových masek, šable, interaktivní tabule, záznam fašaňkového průvodu, pomůcky ke hře (molitanové míče, plážový míč, lepicí pásky)

Průběh výstupu:

0-5 minut Děti se posadily na koberec, přivítala jsem je v kruhu, seznámila jsem je s dnešním tématem, že si budeme povídat o fašaňku, zkusíme si zatančit tradiční tanec a naučíme se typické fašaňkové písně a říkadla.

5-15 minut Povídáme si o fašaňku, jestli něco takového děti znají, co si pod tím představují, slavíme i u nás v Moravské fašaňk? Ukazovala jsem dětem obrázky průvodu, masek, zodpovídala jsem dětem jejich otázky.

15-25 minut Na klavír jsem přehrála píseň Pod šable, pod šable. Vysvětlili jsme si, co se v písni zpívá, několikrát jsme si společně píseň přezpívali.

25-35 minut Začali jsme k písni nacvičovat i tanec. Vysvětlila jsem dětem, jak budeme na písničku tančit. Kluci si vezmou do ruky šable, vytvoří kruh, budou chodit dokola. Děvčata udělají dvojice, točí se dokola.

Zpěv	Pohyb
Pod šable, pod šable, aj pod obušky My všecko bereme, aj plané hrušky	- kluci v kruhu chodí dokola, šable v pravé ruce - děvčata se ve dvojicích točí
Tady nám nedali, tady nám dajů Komára zabili, slaniny majů	- kluci se točí každý sám, zvedají šable nad hlavou - děvčata ruce v bok, podřep na obě strany

35 – 45 minut Spojili jsme zpěv a tanec dohromady, několikrát jsme si tanec a písničku zopakovali.

45 – 55 minut Hra „Zažeňte medvěda“. Hra je motivována povídáním o tradičních fašaňkových maskách. Motivace: V masopustním průvodě vodil medvědář medvěda. Když si medvědář šel zrovna skočit tanec s bábou, medvěd mu utekl a rovnou do pekla. A protože měl veliký hlad, začal hledat, co by si dal k snědku. A tak se stalo, že si spletl čertí ocas s klobásou a kus ho čertovi ukousl. Všichni čerti se rozzlobili a milého medvěda vyhnali

z pekla pryč. Ale ani na světě ho lidé nechtěli, protože byl neposlušný a utekl. Nechtěli ho ani tam, ani tam!

Pomocnou rekvizitou za medvěda jsme zvolili velký nafukovací plážový míč. Ten jsme postavili doprostřed herny. Na obou stranách herny jsme vytvořili pomocí dvou barevných lepících pásek hranice „pekla a světa“. Na jednu stranu se do řady postavili „čerti v pekle“, na druhou stranu „lidé na světě“. Do rukou si vzali molitanové míčky a děti říkaly:

Ach, běda, přeběda,

Zažeňte medvěda.

Ukradl klobásu

Z čertova ocasu.

Do pekla ho zažeňte,

Slitování nemějte!

Když děti dořekly říkanku, obě strany se pomocí molitanových míčků snažily trefit do míče a „zahnat ho na protější stranu“. Každé dítě mělo jeden hod (jeden míč). Které družstvo „zahnal medvěda“ dál od své hranice, to vyhrálo.

PEDAGOGICKÁ REFLEXE

Děti jsem svolala do komunitního kruhu, zajímaly se, o čem si dnes budeme povídat, jaké jsem to přinesla obrázky. Pověděla jsem jim, že začalo období fašaňku, ptala jsem se děti, jestli ví, co to znamená. Protože děti jsou už předškoláci, některé si pamatovaly, jak jsme slavili fašaňk ve školce v loňském roce. Zapojovaly se do diskuze, vzpomínaly, jaké masky měly za převlek, jaké písničky jsme zpívali v průvodu. Snažila jsem se dětem vysvětlit význam tradice fašaňku, proč lidé dříve fašaňk slavili, jaké masky se v průvodu vyskytují. Ukázala jsem dětem obrázky, na interaktivní tabuli jsem pustila ukázkou fašaňkového průvodu, bylo vidět, že to děti zajímá. Na mé otázky reagovaly pozitivně, snažily se odpovídat.

Motivovala jsem děti, abychom si zazpívaly písničku „Pod šable, pod šable“, některé děti si ji pamatovaly z loňského roku. Sešli jsme se kolem klavíru, nejdříve jsem dětem písničku přečetla, vysvětlili jsme si obsah písně, postupně se děti naučily slova písničky. Poté jsme si s dětmi řekli, že je potřeba se naučit i tanec. Při fašaňkovém průvodu se tančí mužský mečový tanec Podšable. Kluci si vzali šable a udělali kruh, děvčata vytvořily dvojice a

rozestavěly se kolem kluků. Nejdříve jsme si tanec zkusili nanečisto, když si děti pohyb zapamatovaly, hrála jsem píseň na klavír a děti tancovaly a zpívaly.

Děti jsem moc pochválila, jak byly šikovné. Pohyb a zpěv děti bavil, chtěly si písničku zpívat pořád dokola. Slíbila jsem dětem, že další den se naučíme fašaňkové říkadla.

Hru „Zažehťe medvěda“ jsem zařadila až na konec, aby nenarušila dětem soustředění, děti by pak měly rozptýlenou pozornost při učení textu písničky. Hra se dětem líbila, upevnily si i povědomí medvěda jako tradiční masky při fašaňku. Chtěly hru několikrát opakovat, což jsem jim umožnila.

Formy a metody práce činnosti s dětmi jsem podle mého názoru zvolila správně, stanovené cíle byly naplněny částečně, děti se naučily píseň a tanec, básničku jsem se rozhodla nechat na další den, aby děti nezahltla informacemi.

5.7 7. činnost

Téma: Fašaňk

Datum: 14. 2. 2018

Charakteristika dětí: Hráli jsme si s dětmi u stolečku, skládali jsme puzzle, dřevěnou skládanku ve tvaru medvěda. Děti byly v dobré náladě, ve třídě panovala klidná a příjemná atmosféra.

Cíle:

- upevnit znalosti o tradici fašaňku
- naučit se text básničky
- rozvíjet rytmus

Klíčové kompetence:

- kompetence k řešení problému – nebojí se chybovat, pokud nachází pozitivní ocenění nejen za úspěch, ale také za snahu
- sociální a personální kompetence – uvědomuje si, že za sebe i své jednání odpovídá a nese důsledky

Pedagogické strategie:

- organizační forma – komunitní kruh

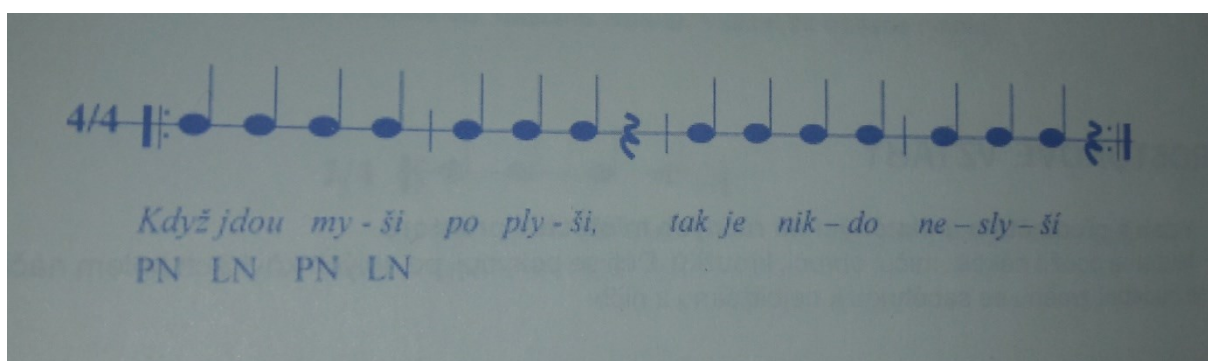
- metody – rozhovor, demonstrace, práce s knihou
- pomůcky – klavír, obrázky, kniha o tradicích, text říkadel, koblihy

Průběh výstupu:

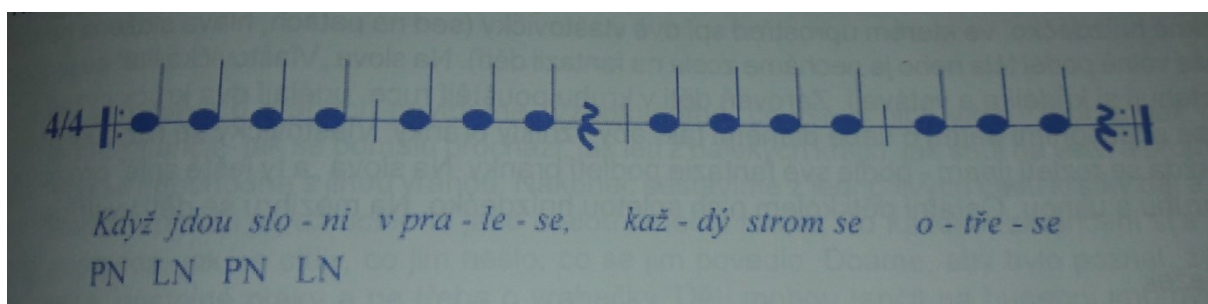
0-5 minut Společně jsme se posadili na koberec, ptala jsem se dětí, jestli si pamatují na povídání o tradici fašaňku. Děti si pamatovaly to, co je zaujalo, v rychlosti jsme si zopakovali základní informace. A pamatují si děti i písničku a tanec, co jsme si ukazovali?

5-10 minut Zopakovali jsme si s dětmi písničku Pod šable, pod šable. Hrála jsem na klavír, děti zpívaly a tančily.

10-15 minut Zahráli jsme hru na myši a na slony. Děti jdou po špičkách jako myšky, které se kradou po koberci pro sýr. Přitom svůj krok potichu doprovází slovem. (Švandová, 2015)

Na změnu v hudbě jdou děti dál, ale dupou jako sloni a mluví hlasitě.

15 – 25 minut Vrátili jsme se zpět na koberec, pověděla jsem dětem, že takové veselí jako teď zažily při hře, panuje i ve fašaňkovém průvodu. Pojdme se naučit básničku.

Fašánek, fašánek, velká noc bude,

Kdo nemá kožucha, zima mu bude.

Já nemám kožucha, zimů sa třasu,

Dajte mně slaniny, nech sa napasu.

Vysvětlili jsme si obsah básničky, děti se postupně básničku naučily. Doprovázeli jsme básničku pohybem.

Slova	Pohyb
Fašánek, fašánek, velká noc bude	Ruce dělají velký půl kruh
Kdo nemá kožucha, zima mu bude	Otáčíme dlaně obou rukou
Já nemám kožucha, zimů sa třasu	Ukazovat na sebe, třít si ramena
Dajte mně slaniny, nech sa napasu	Natažená dlaně, hladit si břicho

25-30 minut Povídali jsme si s dětmi o maskách, které si připravují doma na fašaňkový průvod. Děti ochutnaly připravené koblihy, tradiční pokrm při oslavách fašaňku. Povídání o dalších tradičních pokrmech.

30-40 minut Malou svačinku jsme využili jako motivaci k další písničce. Děti si poslechly písničku Dobré byly fašaňkové šišky.

Dobré byly, dobré byly, fašaňkové šišky,

Zedli jsme jich, zedli jsme jich, půl deváté misky.

Nebyly to, nebyl to, enom samé šišky,

Jeden klobás, velký klobás, až metr do výšky.

Nejdříve jsem přehrála a zazpívala písničku na klavír, pak jsme si s dětmi vysvětlili význam slov, aby píseň dobře pochopily. Postupně jsme se učili s dětmi slova, rytmus jsme vytleskávali. Když si děti text zafixovaly, zaměřili jsme se na pohybovou část, děti se držely v kruhu za ruce a točily se dokola. K tomu jsme zpívali písničku, spojili jsme pohyb i zpěv. Na závěr jsem děti pochválila, jak se písničku rychle naučily a vše zvládly.

PEDAGOGICKÁ REFLEXE

S dětmi jsme se posadili na koberec, povídali jsme si o tradici fašaňku, děti si prohlížely obrázky a knihu o tradicích. Děti samy vzpomínaly na písničku, kterou jsme se učili předchozí den. Nejdříve jsme si ji přezpívali, pak jsme hrála na klavír a děti zpívaly a tančily.

Pro děti jsem si připravila činnost na hudební průpravu, aby děti vnímaly dynamické změny v hudbě. Děti nejvíce vnímají dynamické změny v elementárním pohybu. Hra na myši a na slony děti bavila, dobře vnímaly změny v hudbě. Po této hře jsem musela děti zklidnit, abychom se mohly věnovat další činnosti. Motivovala jsem děti k básničce, přednesla jsem ji dětem nejdříve sama, některé děti si ji trochu pamatovaly z loňského roku. Děti se snažily zapamatovat text, pomáhaly si i pohyby, kterými jsme doprovázeli básničku. Snažila jsem se zapojit všechny děti, ale dva menší chlapci se po chvílce odešli hrát s autodráhou. Když jsem měla pocit, že mají děti text básničky i pohyby dostatečně zafixované, společně jsme se pak posadili, povídali jsme si o maskách, které mají děti připravené, musela jsem korigovat výkřiky dětí, všechny mi chtěly sdělit, jaké masky budou mít ve fašaňkovém průvodu. Nabídla jsem dětem připravené koblihy, aby ochutnaly tradiční pochoutky na fašaňk. Dětem koblihy chutnaly, pouze pár dětí nechtělo ochutnat. Tato malá svačinka mi umožnila snadnější motivaci k písničce Dobré byly fašaňkové šišky. Skladbu jsem dětem přehrála a zazpívala na klavír, děti poslouchaly. Vysvětlili jsme si s dětmi význam slov, při učení písničky se děti snažily si zapamatovat slova, pomáhali jsme si tleskáním do rytmu. Následně jsem hrála píseň na klavír a děti měly udělat kruh, což se jim nedařilo. Musela jsem přestat hrát a pomoci dětem vytvořit kruh a ukázat jim, jak chodit v kruhu. Při další podobné činnosti musím tedy nejdříve dětem názorně ukázat, jak na to. Chybně jsem předpokládala, že děti budou samy schopné vytvořit kruh. Poté jsme pokračovali v naplánované činnosti, děti se točily dokola v kruhu a zpívaly písničku Dobré byly fašaňkové šišky. Podle mého názoru se dětem činnost líbila, měly radost ze zpěvu i pohybu. Cíle byly naplněny pomocí vhodných metod a formy.

Završením tohoto tématu byl fašaňkový průvod, ve kterém měly děti z naší mateřské školy tradiční fašaňkové masky. Průvod prošel vesnicí, zastavil se u obecního úřadu, na prvním a druhém stupni základní školy. Všude děti zazpívaly a zatančily připravené písně. K průvodu se přidali i rodiče dětí a další obyvatelé vesnice. Fašaňkový průvod mateřské školy se stal v naší vesnici tradicí, na kterou se každoročně děti i rodiče těší.

CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ

Morena

Morena je zpodobnění zimy nebo smrti. Při jarních lidových obřadech vynášení zimy a vítání jara bývá postava Moreny podpálena, utopena nebo zakopána. Tento zvyk se odehrává na smrtnou neděli, ztvárňuje protiklad života a smrti. Smrtná neděle je 14 dní před Velikonocemi. Postava Moreny bývá vytvořena ze slaměné figuríny na dřevěné tyči, která je oblečena do ženských šatů a ozdobena mašlemi, prázdnými ulitami a vyfouknutými vejci. Morenu mohla vynášet jen svobodná děvčata. Nesly ji přes celou vesnici, za dědinou Morenu hodily do vody, předtím ji ještě odstrojily. V každé regionální oblasti se forma slavení tradice nepatrně liší.

5.8 8. činnost

Téma: Vynášení Moreny

Datum: 15. 3. 2018

Charakteristika dětí: Dnes bylo ve třídě od rána málo dětí, až později, kolem 8. hodiny přišla velká část dětí. Děti si spíše chtěly hrát v herně, neměly moc zájem o nabízené činnosti. Zapojily se až v komunitním kruhu.

Cíle:

- Seznámit děti s tradicí vynášení Moreny
- Rozvíjet prostorové cítění
- Naučit děti píseň

Klíčové kompetence:

- Kompetence k učení – má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách, orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije
- Činnostní a občanské kompetence – svoje činnosti a hry se učí plánovat, organizovat, řídit a vyhodnocovat

Pedagogické strategie:

- organizační forma – komunitní kruh
- metody – rozhovor,

- pomůcky – klavír, obrázky, kniha o tradicích, hudební nástroje – „hrkátka“.

Průběh výstupu:

0-15 minut S dětmi jsme se posadili na koberci, povídali jsme o sluníčku, už chceme, aby přišlo jaro. Ptala jsem se dětí, jak bychom mohli jaro přivolat. Děti navrhovaly různé možnosti, jedno ze starších dětí si vzpomnělo na házení Moreny do vody. Dětem jsem ukázala obrázky dětí, jak nesou Morenu, pověděla jsem jim více o tomto zvyku. Děti chtěly slyšet tradiční říkadla a písně, které se při vynášení říkají a zpívají. Zahrála jsem na klavír dvě krátké písničky.

Smrt plave po vodě,

nové léto k nám ide.

S červenýma vajci,

žlutýma mazanci.

Neseme Morenu,

navrchu červené,

na spodu zelenů,

pěknů, pěknů,

pěkně nastrojenů.

S dětmi jsme si vysvětlili význam slov v textu. Hrála jsem na klavír a společně jsme zpívali. Děti měly k dispozici „hrkátka“, kterými hrkaly do rytmu.

15-20 minut Morenu házeme do potoku, zkusme si zahrát na skákání přes potok. Děti jsem motivovala povídáním, jak neseme Morenu, jdeme cestou lesem, až přijdeme k potoku, abychom si nenamočili nohy, musíme potok přeskocit. Děti si měly představit šíři potoku, což je důležité pro délku skoku. Děti se postavily do řady, po jednom se rozbíhaly a skákaly přes potůček, který teče přes třídu. Nejdříve jsem chtěla, aby děti kladly důraz na co nejdelší skok. Pak při skoku volaly své jméno. Skok opakováním tohoto cvičení získával prostor do délky i výšky.

20-30 Zopakovali jsme si s dětmi písničky o Moreně, přednesla jsem dětem ještě básničku.

Smrt, smrt, ukrutná, kyselica nechutná.

Kyselicu zíme, a smrt utopíme.

Vysvětlili jsme si význam slov. Několikrát jsem básničku zopakovala, děti se postupně učily slova. Vytleskávaly rytmus.

Slíbila jsem dětem, že další den si nazdobíme Morenu a půjdeme ji vynést do místního potoka.

PEDAGOGICKÁ REFLEXE

Povídali jsme si s dětmi o jaru, jak se děti těší, aby už bylo teplo, ptala jsem se dětí, jak bychom to jaro mohly přivolat. Během návrhů na přivolání jara, jsem využila prostor neplánovaně i na logopedickou chvíli, s dětmi jsme procvičili pusinku i jazýček (otevírání pusy při volání na sluníčko, úsměv na sluníčko, apod.). Při úvodní motivaci na téma si jedno ze starších dětí vzpomnělo, jak jsme loňský rok házeli do vody Morenu, to jsem byla velmi ráda za přirozený přechod na téma. Seznámila jsem děti s tradicí vynášení Moreny, jak se dříve tato tradice dodržovala. Ve stručnosti jsem tento zvyk dětem vysvětlila, složitější vysvětlování by děti nepochopily, ani by je nebavilo.

Při hraní na klavír byly děti soustředěné, poslouchaly písničky o Moreně. Při vysvětlování významu textu jsem na některých dětech viděla, že příliš nechápou význam, příště bych se měla lépe připravit, zjistit, jak lépe dětem přiblížit význam textu lidových říkadel.

Při hře „Skok přes potok“ jsem u dětí rozvíjela prostorové cítění. Pomocí představivosti a fantazie děti pracovaly děti na vnímání vnějšího prostoru.

Básnička, kterou jsem dětem přednesla, je zaujala, zajímaly se co je to kyselica, vysvětlili jsme si význam textu. Slova si lehce zapamatovaly, pomáhaly si vytleskáváním do rytmu.

Cíle, které jsem si stanovila, jsem splnila.

5.9 9. činnost

Téma: Vynášení Moreny

Datum: 15. 3. 2018

Charakteristika dětí: Dnešní ráno se děti hned od příchodu ptaly, kdy už budeme zdobit Morenu, měly možnost si vymalovat omalovánku Moreny. Většina dětí přišla do školky v dobré náladě, pouze jeden chlapec plakal, protože si doma zapomněl plyšové zvířátko. Po pár minutách se uklidnil a zapojil se do kolektivu

Cíle:

- podporovat v dětech zájem o tradice
- poznávat přírodu
- posilovat prosociálnost v dětském kolektivu

Klíčové kompetence:

- sociální a personální kompetence – samostatně rozhoduje o svých činnostech, umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej
- kompetence k učení – učí se nejen spontánně, ale i vědomě, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje, při zadané práci dokončí, co započalo, dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům

Pedagogické strategie:

- organizační forma – komunitní kruh
- metody – rozhovor, pozorování
- pomůcky – klavír, obrázky, kniha o tradicích, hudební nástroje – „hrkátka“, Morena ze slámy, potřeby na nazdobení Moreny,

Průběh výstupu:

0-10 minut Společně jsme si povídali o tradici vynášení Moreny, prohlíželi jsme si obrázky v knize. Zazpívali jsme písničky, hrála jsem na klavír, děti doprovázely hudbu s „hrkátky“ zopakovali jsme si básničku.

10-20 minut Ptala jsem se dětí, co mají na jaru nejraději, některé děti odpovídaly, že se těší, až budou kvést kytičky. Připravila jsem pro děti hru „Na zahrádku“, vysvětlila jsem dětem, že je to hra, kterou hrávaly jejich maminky a tatínkové.

Úvodní píseň (melodizujeme):

1. Kdo nám tu zahrádku pomůže zaplést, zaplést?

Má zlatá Aničko, zpleť, zpleť!

2. Kdo nám tu zahrádku pomůže rozplést, rozplést?

Má zlatá Aničko, rozpleť, rozpleť!

Děti vytvořily kruh a chytily se za ruce. Kruh se pohyboval přísuvnými kroky vpravo. Na konci první sloky se jmenované dítě pustilo svých sousedů, otočilo se zády do kruhu, opět

se chytilo svých sousedů a dále se takto pohybovalo po kruhu. Postupně se takto obracely všechny jmenované děti, až byly všechny otočeny zády do kruhu. V tu chvíli se začala zpívat druhá sloka a „zahrádka se zase rozplétá“, postupně se děti obracely čelem do kruhu.

20-35 minut S dětmi jsme zdobili Morenu. Postavu ze slámy jsme oblékli do ženských šatů (sukně, lněná košile, šátek), ze slámy jsme vytvarovali hlavu, potáhli plátnem. Na hlavu jsme namalovali oči, nos, zubatou pusou a tváře. Celou postavu jsme ozdobili mašlemi, vyfouklými vejci a nasadily na tyč. Cíl naší vycházky byl místní potok Kyjovka, cestou se děti střídaly v nesení Moreny. U potoka jsme Morenu odstrojili, zapálili a hodili do vody. Přitom děti zpívaly připravené písničky a říkanku. Cestou zpátky jsme v přírodě pozorovali první známky jara, např. zelenou trávu, rašící květiny apod.

PEDAGOGICKÁ REFLEXE

Při úvodním povídání jsme si opakovali, co souvisí s tradicí vynášení Moreny. Překvapilo mě, že děti si určité věci pamatovaly, doptávaly se na další informace. Snažila jsem se dětem předat poznatky o této tradici. I hrou, kterou jsem si pro děti připravila, jsem dětem chtěla ukázat, jak se bavily děti v dřívějších dobách. Děti hra bavila, ale je časově náročnější, při větším počtu dětí by byla hra nadlouho, než by se vyjmenovaly všechny jména dětí. Při vycházce se děti střídaly při nesení Moreny, zapalování a házení Moreny do vody byl pro děti zážitek. Stanovené cíle se mi podařilo naplnit.

CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ

Velikonoce

Velikonoce jsou tradiční oslavou jara. Svátky připadají vždy na první neděli po jarním úplňku, po jarní rovnodennosti. Každý rok připadají Velikonoce na jiné datum, bývá to období mezi 22. březnem a 25. dubnem. Z pohledu křesťanské církve jsou Velikonoce nejvýznamnějšími svátky, protože jsou s památkou umučení a vzkříšení Krista.

Pašijový týden – je poslední týden před Velikonocemi. Každý den v týdnu je pojmenován a má nějaký význam. Modré pondělí a Žluté úterý byly dny, kdy se ve všech chalupách gruntovalo. Na Škaredou středu se lidé nesměli na nikoho mračit, aby se pak nemračili po celý rok. Zelený čtvrtek byl pojmenován podle zelené barvy Olivové hory, kde začalo

Kristovo utrpení. V tento den je zvykem připravovat jídlo ze zelené zeleniny nebo bylin (špenát, šťovík, mladá kopřiva), aby byl člověk zdravý po celý rok. V tento den také zmlknou zvony a „odletí do Říma“. Zvonení zvonů vystřídá zvuk klapaček, hrkaček, řehtaček, se kterými chlapi chodívají po vesnici ráno, v poledne a večer. Dalším zvykem je „honění Jidáše“, děti se snaží chytit chlapce – Jidáše, který je většinou zrzavý. Velký pátek je dnem velkého smutku, protože byl ukřižován Kristus. V kostele se nekonají bohoslužby. V tento den se nesmělo prát prádlo, protože by se nenamáčelo do vody, ale do Kristovy krve. Stejně tak se nesmělo hýbat se zemí (kopat, orat, sázet), projevovala se tak úcta k zemi. K Velkému pátku se traduje pověst, že se v tento den otvírá země a vydává své poklady. Na Bílou sobotu se vrací zvony z Říma a opět se rozezní. Velikonoční neděle (Boží hod velikonoční) je den Zmrtvýchvstání Krista, dovršují se velikonoční svátky a končí půst. V kostele se světily pokrmy (beránek, mazanec, vejce, chléb, víno). Kousek z posvěceného jídla dostala návštěva, zvířata, voda, sad, aby byla hojnost ovoce, dobrá voda, plodnost zvířat apod. Na Velikonoční pondělí obcházejí chlapi domy s pomlázkou spletenou z vrbového proutí a ozdobenou stuhami.

Velikonoční koleda – je odvozena od římských lednových přání – Calendae Ianuariae. Je to obřadní obchůzka spojená se zpěvem písní, popěveků a říkadel, za které koledníci dostávali dary. Původ tradice koledování je už v předkřesťanské době. V jarním období měl zvyk význam hlavně pro rolnický lid a jeho zemědělské práce. Pomocí tradičních obchůzkových obřadů si lidé chtěli přivolat blaho, zdar a štěstí, v osobním a rodinném životě a také v hospodaření.

Velikonoční pomlázka – je to zvyk, kdy chlapi obcházejí domy děvčat s pomlázkou spletenou z vrbového proutí a ozdobenou mašlemi. Pomlázka je symbol předávání síly, zdraví a svěžesti. Děvčata a ženy jsou vyšlehány pomlázkou, aby byly zdravé, veselé a pilné. Chlapi jako odměnu dostávají malovaná vajíčka. (Šottnerová, 2008)

5.10 10. činnost

Téma: Velikonoce

Datum: 22. 3. 2018

Charakteristika dětí: Dnešní ráno začalo hezky, děti mi povídaly své zážitky z předchozího dne, kdy jsme ve školce pořádaly odpoledne s tatínky, děti a jejich tatínci si

spolu hráli, stavěli z různých stavebnic silnice, vesnici, domy apod. Dětem se akce líbila, s postavenými budovami si hrály ještě ráno.

Cíle:

- podporovat v dětech zájem o tradice
- rozvíjet jemnou motoriku
- rozvíjet vnímání všemi smysly

Klíčové kompetence

- sociální a personální kompetence – při setkání s neznámými lidmi či v neznámých situacích se chová obezřetně, nevhodné chování i komunikaci, která je mu nepříjemná, umí odmítnout
- kompetence k učení – pokud se mu dostává uznání a ocenění, učí se s chutí

Pedagogické strategie:

- organizační forma – komunitní kruh
- metody – rozhovor, pozorování, demonstrace
- pomůcky – obrázky s velikonoční a jarní tematikou, kniha o tradicích, pomlázka se stuhami, vrbové proutí, mašle, pomůcky ke hře Co patří k Velikonocům (různé předměty, košík, šátek), pomůcky ke hře s vajíčkem (šátky, molitanové míčky).

Průběh výstupu:

0-10 minut S dětmi si prohlížíme obrázky s jarní a velikonoční tematikou. Povídáme si o svátcích jara, co o nich děti ví. Ve stručnosti vyprávím dětem legendu o Ježíšovi, aby děti pochopily symboliku Velikonoc. Ptala jsem se dětí, jaké tradice související s Velikonocemi dodržují doma.

10-20 minut K Velikonocům patří i pomlázka, ukázala jsem dětem již upletenou žílu ozdobenou mašlemi. Děti hned vykřikovaly, že mají také doma přichystané pomlázky. Pověděla jsem dětem, z čeho se pomlázka (žíla) vyrábí, děti si mohly prohlédnout vrbové proutí. Vysvětlila jsem dětem význam tohoto zvyku, že se děvčata šlahají proto, aby byly zdravé, veselé a pilné. Chtěla jsem děti naučit básničku o pomlázce. Několikrát jsme si básničku zopakovali.

Pomlázka se čepejí,
Ať nám Andulka nevěří,
Budeme ji honit ze dveří,
Poběhneme za ní do kuchyně,
Třebas tam byla hospodyně,
A z kuchyně do pokojíčku,
Až dostaneme po vajíčku.

20-30 minut Zahráli jsme si hru „Co patří k Velikonocům“. Na šátek jsme rozložila několik předmětů, z nichž některé patří k Velikonocům (např. kraslice, bílé vajíčko, řehtačka, zvon, pomlázka, vrbový proutek, plyšové kuřátko, slepice, kohoutek, zajíc, forma na pečení beránka, autíčko, kostky, klíče, apod.). Děti měly možnost si všechny předměty prohlédnout, pak určovaly, které z nich patří k Velikonocům a které ne. Pak jsme hru obměnily, dala jsem věci do košíku, zakryla šátkem a děti pohmatem určovaly předmět.

30-40 minut Děti věděly, že při velikonoční pomlázce rozdávají děvčata chlapcům vajíčka. Zahráli jsme si hru s vajíčky. Děti vytvořily dvojice, každé dítě ve dvojici drželo za dva cípy šátek, v kterém je vajíčko (molitanový míček). Podle pokynů učitelky dělaly různé pohyby, např. si obě děti dřeply, vyhazovaly vajíčko v šátku vzhůru a zase ho chytaly, koulely vajíčko z jedné strany šátku na druhou, tancovaly s ním, apod.

40-50 minut Připravila jsem dětem překvapení, přišel dědeček jednoho našeho chlapce, ukázal dětem, jak se plete pomlázka. Vyprávěl dětem, že nejlépe se na pletení žíly hodí vrbové proutky, protože jsou pružné a dostatečně dlouhé. Natrhát proutky se musí týden dopředu. Ty nejdelší proutky se odložily na omotání rukojeti. Dlouhé proutky se musí rozštípnout – pán sevřel prut mezi kolena, uprostřed jej nařízl a opatrně jej roztáhnul. Ukázal dětem několik druhů pomlázky. Složitější ze čtyř a více proutků a jednodušší ze tří proutků, kterou zvládnou i děti. Děti měly možnost si zaplétání pomlázky samy vyzkoušet.

PEDAGOGICKÁ REFLEXE

Děti si prohlížely připravené obrázky s jarní a velikonoční tematikou, některé věci děti znaly, na některé se ptaly. Při vyprávění o Ježíšovi děti tiše seděly a poslouchaly, překvapilo mě, že udržely pozornost. Děti, které chodí s rodiči do kostela, mě dokonce několikrát doplnily při vyprávění. Ukazovala jsem dětem také pomlázku, u nás se říká žíla, děti poví-

daly, jak mají takové i doma. Zkoumaly také vrbové proutky, vysvětlovala jsem dětem symboliku vrbového proutí a proč se děvčata šlahají. Naučila jsem děti básničku. Museli jsme si vysvětlit význam slov, vybrala jsem básničku, kterou používaly děti v dřívějších dobách při koledování.

Hrou „Co patří k Velikonocům“ jsem u dětí rozvíjela postřeh, jemnou motoriku a smyslové vnímání. Hrou s vajíčky – míčky jsem u dětí rozvíjela pozornost, koordinaci pohybů a spolupráci s kamarádem. Dětem se hry líbily, chtěly je opakovat.

Pro děti bylo překvapení, že do třídy přišel dědeček jednoho z našich kamarádů ve třídě. Ukázal dětem, z čeho a jak se plete žíla, zajímavě vyprávěl o dobách, kdy byl malý a jak se tehdy chodilo na koledu. Děti byly vyprávěním zaujaté. Protože pán přinesl hodně větviček vrbového proutí, mohly si děti zaplést svou žílu. Byl to pro děti zážitek.

Myslím, že se mi podařilo naplnit stanovené cíle.

5.11 11. činnost

Téma: Velikonoce

Datum: 23. 3. 2018

Charakteristika dětí: Děti se hned po příchodu do třídy zajímaly, co budeme dnes dělat. Lákala je vůně pečiva, které jsem měla přichystané na stole pro dnešní činnosti. Děti jsem napínala, řekla jsem, že je to tajemství. Děti si hrály u stolečku, skládaly puzzle s jarním obrázkem, prohlížely si knížky.

Cíle:

- podporovat v dětech zájem o tradice
- rozvíjet slovní zásobu
- rozvíjet jemnou motoriku

Pedagogické strategie:

- organizační forma – komunitní kruh
- metody – rozhovor

- pomůcky – obrázky s velikonoční a jarní tematikou, kniha o tradicích, obrázky velikonočního pečiva, vařené vajíčko, papírová postava Jidáše, velikonoční pečivo na ochutnávku, plastelína

Průběh výstupu:

0-10 minut Na úvod jsem si pro děti připravila činnosti „asociace ke slovu“. Vysvětlila jsem dětem průběh hry. Děti se posadily do kruhu, jednomu dítěti jsem dala do ruky vajíčko (uvařené) a to koulením vybíralo další dítě. Přitom říkalo:

*Kutálej se, vajíčko, kutálej,
Co patří k Velikonocům, povídej.*

Postupně děti říkaly, co se jim vybavuje při slově Velikonoce (např. vajíčko, barvení vajíček, setí obilí do květináče, pomlázka, pečení beránků, mazanců apod.).

10-30 minut Využila jsem zmínku o jídle, ptala jsem se dětí na typická jídla o Velikonocích. Vzpomínali jsme na špenát na Zelený čtvrtek, na Velký pátek se nesmí jíst maso, mazanec, beránek z piškotového těsta. Nejoblíbenější a nejznámější velikonoční pečivo jsou Jidáše. Mají tvar různých figur, točánků nebo preclíků. Dětem jsem připomněla postavu Jidáše, jak zradil Ježíše. Přečetla jsem dětem říkanku, kterou dříve volávali chlapi na Škaredou středu:

*Jidáši! Co's učinil,
že's pána Krista Židům zradil?
Musíš za to v pekle býti,
s čertem d'áblem přebývati.
(Erben, K. J., 1864)*

Zahráli jsme si hru „Kam se schoval Jidáš“. Děti si zakryly oči, já jsem někde ve třídě schovala papírovou postavu Jidáše, tak aby trochu vykukoval. Děti si daly ruce za záda a jen očima hledaly Jidáše. Děti vždy Jidáše objevily. Jako odměnu jsme si uspořádali hostinu, děti ochutnávaly velikonoční pečivo, o kterém jsme si povídali.

30-40 minut Děti modelovaly z plastelíny různé tvary pečiva Jidáše.

PEDAGOGICKÁ REFLEXE

Na úvod jsem s dětmi hrála hru „asociace ke slovu“, děti si připomněly, co jsme si povídaly o Velikonocích. Některé děti byly velmi bystré, napadaly je různá slova. Při povídání o tradičních velikonočních jídlech si děti mohly prohlížet obrázky, každý se zapojoval do debaty, co mu chutná, co zná apod. Snažila jsem se dětem vysvětlit, jak se tradice týká Jidáše. I na říkance jsem chtěla dětem ukázat, že dříve se tradice dodržovaly více a existovaly různé zvyky, které se už dnes nevyskytují. Do hry na hledání Jidáše se zapojily jen některé děti, pár dětí si odešlo malovat ke stolečku. Ale do ochutnávání velikonočního pečiva už se zapojili všichni. Jsem ráda, že se ochutnávka líbila.

Při modelování z plastelíny děti rozvíjely svou tvořivost a fantazii, vymýšlely různé tvary. Příště bych mohla dětem nabídnout ještě možnost kreslit tvary křídou na tabuli. Nebo bychom si mohly nějaké pečivo přímo upéct v mateřské škole. Během činností jsem naplnila cíle, které jsem si stanovila.

6 EVALUACE PROJEKTU

Během školního roku jsem vytvořila 11 pedagogických činností, které se zaměřovaly na folklorní a lidové tradice. Činnosti byly hodnoceny dvěma způsoby. Prvním způsobem je vlastní reflexe podle stanovených kritérií. Druhý způsobem je hodnocení mé kolegyně – učitelky, která byla přítomna při všech činnostech.

6.1 Vlastní hodnocení

Tabulka 1: Sebereflexe

SEBEREFLEXE	
Příprava a návaznost	<ul style="list-style-type: none"> • Plánované činnosti měly jasně stanovené cíle. • Zamýšlený obsah činností byl v souladu s věkovými a individuálními možnostmi dětí. • Při činnostech jsem využívala citových prožitků a zkušeností dětí, jejich dovedností a vědomostí. • Pomůcky k činnostem byly různorodé, předem připraveny. • Zaměřit se na tradice, které nejsou tak všeobecně známé.
Organizace a metody	<ul style="list-style-type: none"> • Činnosti byly organizovány v rámci režimu dne. • Prostory třídy byly využity optimálně – převážná část se odehrávala na koberci, ale i u stolečků. • Děti měly k dispozici různé činnosti u stolečku (omalovánky, skládanky, grafomotorické cvičení apod.)

	<ul style="list-style-type: none">• Z organizačních metod byla nejvíce využívána metoda komunitního kruhu.
Motivace a hodnocení	<ul style="list-style-type: none">• Při motivaci jsme využívala buď vlastní zážitky dětí, nebo obrazový materiál.• Po každé činnosti jsem zhodnotila, jestli byly stanovené cíle splněny.• Po každé činnosti jsem mohla ještě zařadit chvilku, kdy by děti samy zhodnotily právě prožité aktivity.
Interakce a komunikace	<ul style="list-style-type: none">• K dětem jsem se snažila přistupovat individuálně.• Děti v předškolní třídě byly komunikativní, přirozeně komunikovaly mezi sebou i s učitelkou.• Dětem jsem dávala prostor k vyjádření názoru.• Pokud měly děti nejasnosti, zopakovala jsem jim pokyny.
Stanovené cíle	<ul style="list-style-type: none">• Cíle, stanovené před každou výchovnou činností, se mi dařilo splnit.• Cíl projektu, tedy, aby se děti seznámily s tradicemi, se také podařilo naplnit.• Děti se během projektu seznamovaly s tancem, písněmi a tradičními hrami našeho kraje.

6.2 Evaluace přihlížející učitelky

Tabulka 2: Evaluace

EVALUACE PŘIHLÍŽEJÍCÍ UČITELKY	
Příprava a návaznost	<p>Kolegyně měla vždy předem přichystanou přípravu, činnostmi splňovala stanovené cíle. Činnosti navazovaly na roční období a témata školního vzdělávacího programu. Cíle byly stanovovány s ohledem na individuální a věkové zvláštnosti dětí. Kolegyně měla vždy nastudované informace o dané tradici, předávala je ve vhodné a srozumitelné podobě dětem. Kolegyně mohla více využívat hudební nástroje pro děti, např. Orffovy nástroje. Pro každou výchovně-vzdělávací činnost byly předem připraveny vhodné pomůcky, které byly pro děti zajímavé a motivační.</p>
Organizace a metody	<p>Organizace činností byla v souladu s režimem dne. Střídaly se klidnější a aktivnější činnosti. Kolegyni se dařilo dobře organizovat přechody činností. Metody byly zvoleny správně, nejčastěji byl využíván komunitní kruh a demonstrace.</p>
Interakce a komunikace	<p>Kolegyně přirozeně komunikovala s dětmi, děti se zapojovaly do debaty, zajímaly se o přichystané pomůcky. Děti k učitelce přistupovaly s důvěrou, kladly jí otázky, na které jim učitelka srozumitelně odpovídala.</p>

<p style="text-align: center;">Stanovené cíle</p>	<p>Cíle výchovně-vzdělávacích činností, které měla kolegyně předem stanovené, se dařilo splnit. Celkový cíl projektu se také podle mého názoru podařilo naplnit. Děti se seznamovaly s tradicemi, poznávaly zvyky z dřívějších dob, propojení přírody a lidových zvyků. Děti propojovaly své působení v národopisném souboru Jatelinečka s činnostmi v mateřské škole. V naší mateřské škole některé tradice dodržujeme, ale mohly bychom se zaměřit i na tradice a zvyklosti, které u nás nejsou tak známé</p>

6.3 Doporučení pro praxi

Při vytváření činností zaměřených na folklorní tradice, bylo nutné si nejdříve nastudovat literaturu o tradicích a zvycích. Některé tradice jsem znala jen okrajově, musela jsem si zjistit více informací. Pomáhaly mi i mé zkušenosti s vedením dětského folklorního souboru. Činnosti, které jsou dětem předkládány, musí být uzpůsobeny jejich věku. Já jsem pracovala s dětmi předškolního věku. Pokud by to byly děti mladší, bylo by třeba zjednodušit a zkrátit výstupy. Podstatné je, aby byly činnosti vhodně naplánované, časově zorganizované. Učitelka by si měla stanovit přiměřené cíle a zvolit správné organizační metody a formy.

Kolegyně v mateřské škole považovaly můj projekt za přínosný. Paní ředitelku činnosti pokládala za zajímavé, jako folkloristka ocenila téma mé práce. Dohodly jsme se, že při tvorbě nového Školního vzdělávacího programu se zaměříme i na folklorní oblast a začleníme do programu folklorní tradice. Kladné ohlasy jsem zaznamenala i ze strany rodičů. Zapojovali se do akcí mateřské školy, připravovali pro děti masky na fašankový průvod.

Mohli bychom zapojit i prarodiče, např. je pozvat do mateřské školy, aby dětem povyprávěly, jak si hráli za jejich mladých let. Celkově považují projekt za úspěšný.

ZÁVĚR

Tradiční lidová kultura by měla zůstat zachována mezi lidmi a v rodinách. Na Slovácku má každá vesnice svůj specifický kroj, místní písně nebo tance. Folklor a tradice by měly být alespoň v malé míře součástí našich běžných životů. Děti nemusíme hned oblékat do kroje. Význam bude mít, i když děti naučíme lidové písničky, lidové tance, budeme vyprávět pohádky a příběhy, které se vážou k místu, kde žijeme. Můžeme se snažit udržovat lidové tradice, vysvětlovat dětem jejich význam a tak se podílet na zachování folklorního dědictví.

V odborné literatuře existuje mnoho článků o zanikání folkloru a tradic. Tyto zprávy se objevovaly již v 19. století. I přesto se tradice, zvyky a obyčeje stále dodržují, lidové písně a tance se stále zpívají a tančí, lidé při slavnostních příležitostech oblékají kroj. Možná se tradice nedodržují úplně stejně jako kdysi, ale i přesto v dnešní moderní době lidové tradice a folklor žijí. Lidé, kteří se zabývají folklorem, usilují o to, aby se dostal do běžného života. Podle mého názoru zůstane folklor a lidové tradice v povědomí lidí.

Svoji práci jsem rozdělila do dvou částí. V první části jsem shrnula informace o oblasti Podluží, o dětském folkloru a jeho využití v mateřské škole.

V praktické části je obsaženo 11 výchovně-vzdělávacích činností, které probíhaly od září do března. Činnosti byly organizovány v souladu se školním vzdělávacím programem a především s ročním obdobím a tradicemi, které se v tomto období dodržovaly nebo stále dodržují. Do každého tématu jsem zařazovala hudební, dramatické, pohybové a také výtvarné činnosti. Folklorní tradice jsem do činností zařazovala tak, aby byly pro děti srozumitelné a zajímavé.

Cílem mé práce bylo seznámit děti s lidovými tradicemi a folklorem, vzbudit v nich zájem o tradiční písně, tance a hry regionu Podluží. Součástí praktické části je vlastní hodnocení, které jsem prováděla po každé výchovně – vzdělávací činnosti a také hodnocení učitelky – kolegyně, která byla přítomna při všech činnostech. Z hodnocení podle mého názoru vyplývá, že se podařilo cíl práce naplnit. Mám v úmyslu začlenit folklorní tradice do školního vzdělávacího programu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Bartoš, F. (1951). Naše děti. Praha: Nakladatelství Vyšehrad.
- [2] Berardo, K., & Deardorff, D. K. (2012). Building cultural competence: innovative activities and models. Sterling, VA: Stylus Pub.
- [3] Bittnerová, D. (2011). Kultura dětí a dětský folklor. In Janeček, P., Folklor atomového věku (s. 13-37). Praha: Národní muzeum, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.
- [4] Brouček, S. & Jeřábek, R. (2007). Lidová kultura: Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filosofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta.
- [5] Čapka, F., Háza, Z., Hradil, F., Chocholáč, B., Matuszková, J., & Měřínský, Z. (1999). Prušánky vinařská obec Podluží. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o.
- [6] Erbe, K. J. (1984). Prostonárodní české písně a říkadla. Praha: Panton.
- [7] Hrabalová, J. (1959). K dětskému folkloru a jeho třídění. Český lid, 46 (3), 97 – 103.
- [8] Hrdlička, M. (2001). Moravská Nová Ves. Znojmo: nakladatelství FPO.
- [9] Janeček, P. (2011). Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti. Praha: Národní muzeum.
- [10] Jeřábek, R., Frolec, V., & Holý, D. (1962). Podluží: kniha o lidovém umění. Brno: Krajské nakladatelství.
- [11] Jurkovič, P. (2012). Od výkřiku k písničce. Praha: Portál.
- [12] Kovaříková, Z. (2006). Pranostiky krok za krokem. Praha: Albatros.
- [13] Kružík, J. (1982). Lidové zvyky a slavnosti na Podluží. Břeclav: Okresní kulturní středisko.
- [14] Leščák, M. & Sirovátka, O. (1982). Folklór a folkloristika. Bratislava: Smena.
- [15] Maňák, J. & Švec, V. (2003). Výukové metody. Brno: Paido.

-
- [16] Sedlák, F. (1974). Hudební vývoj dítěte. Praha: Nakladatelství Supraphon.
- [17] Smolíková, K. (2004). Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický.
- [18] Šottnerová, D. (2009). Lidové tradice. Olomouc: Rubico.
- [19] Švandová, L. (2015). Taneční výchova pro předškolní děti. Praha: NIPOS.
- [20] Židlický, V. Lidé, kroje, tradice. Brno: Atelier Zidlicky.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

RVP Rámcový vzdělávací program

ŠVP Školní vzdělávací program.

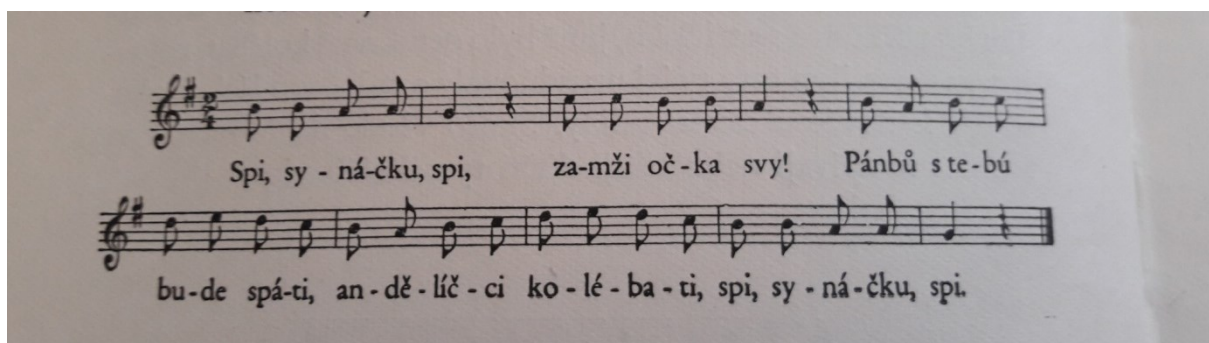
MŠ Mateřská škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 Národopisná mapa Podluží	13
Obrázek č. 2 Píseň Spi, synáčku, spi	74
Obrázek č. 3 Dětské říkadlo	74
Obrázek č. 4 Dětské hádanky	75
Obrázek č. 5 Píseň Pod šable	75
Obrázek č. 6: Píseň Smrt nesem za lesem	76
Obrázek č. 7 Píseň Neseme Morenu	76

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Přehled činností.....	28
Tabulka 2: Sebereflexe	64
Tabulka 3: Evaluace učitelky	66

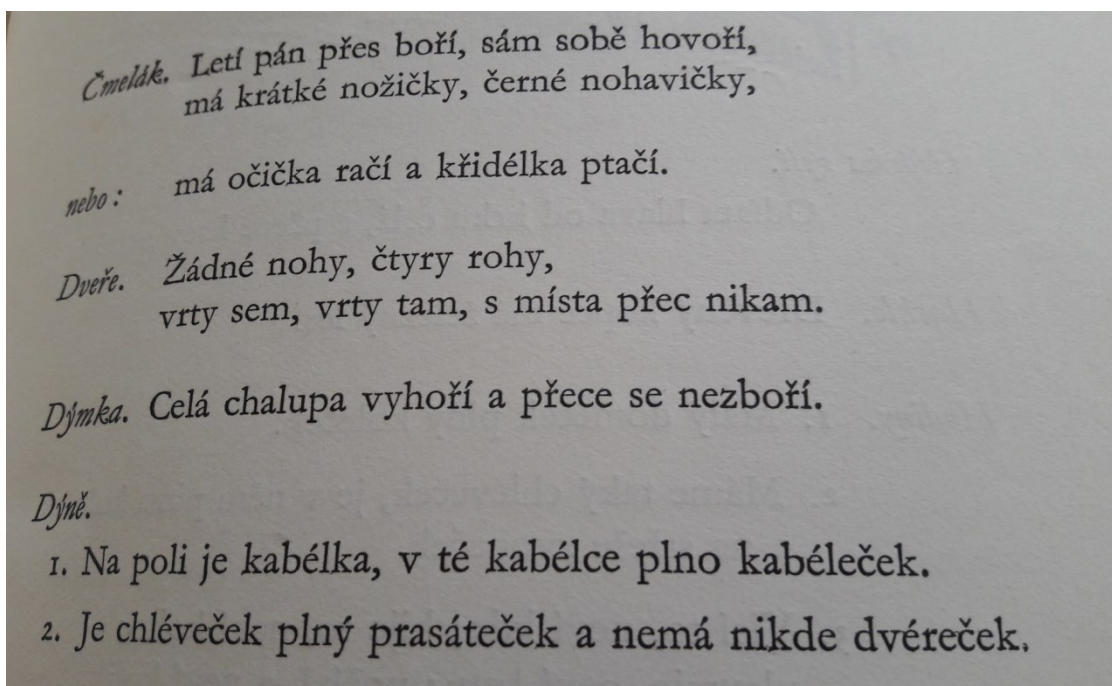

Obrázek 2: Píseň Spi, synáčku, spi

Rychle, spíše se říká :

Musical score for the children's rhyme "6. De-vět Ka-čic". The score is written on four staves in G major (one sharp) and 2/4 time. The lyrics are: 6. De-vět Ka-čic vy-le-tě-lo z Dačic, o-sm panen pa-pí-rových, sedum klá-šte-rů sla-mě-ných, šest šev-ců, pět hřeb-ců, čtyry lá-ně šly; dvě te-lát-ka a kravička pá-sla jich tam Andulička.

Obrázek 3: Dětské říkadlo

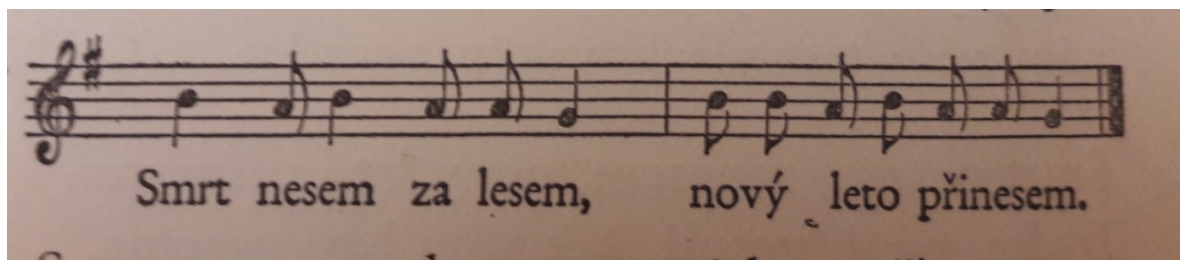
Obrázek 4: Dětské hádanky

Pod šable

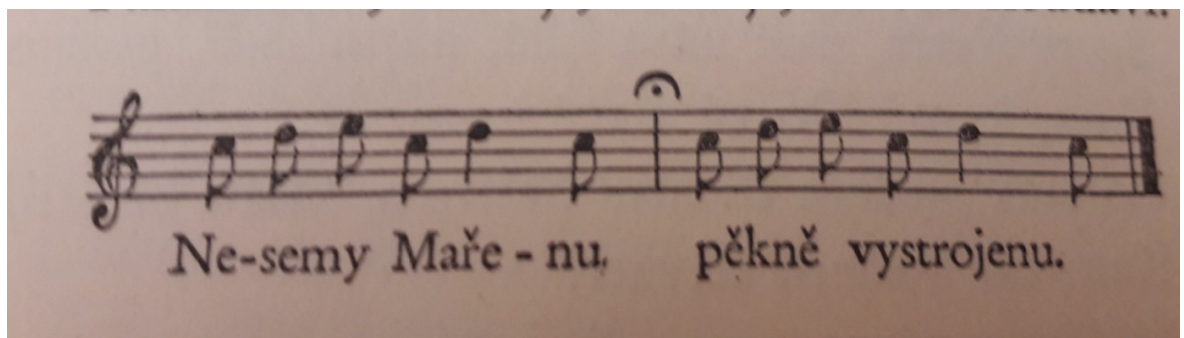

1. Pod šable, pod šable aj pod obušky,
 my všecko bereme, aj plané hrušky.
2. Tady nám nedali, tady nám dajú,
 komára zabili, slaniny majú.

Obrázek 5: Píseň Pod šable

Obrázek 6: Píseň Smrt nesem za lesem

Obrázek 7: Píseň Neseme Morenu

